

LANDSORGANISASJONEN I NORGE

PROTOKOLL

Ekstraordinært representantskapsmøte
24. februar 1987

PROTOKOLL

Ekstraordinært representantskapsmøte

24. februar 1987

Sakliste	Side
Forretningsorden	3
Sykeleddsordningens Fond	6
Omlegging av LOs dietterordning -	
Revisjonsutvalgets og Sekretariatets godkjenning	10
Fullmakter til Sekretariatet - vedtektenes § 3, punkt 7 og 8	11
Ansettelse av revisorer	12
Tariffoppgjøret 1987	12
Debatten	22
Votering	34
Avslutning	57
Navneliste	58

PROTOKOLL

Ekstordinært representantskapsmøte
24. februar 1987

arrurdef 22 gader stamapaksententers
1987 i Folkets Hus' Oslo

Bach, Odd
Christensen, Bjørn
Metet ble åpnet kl. 10.00 av Ole Knapp som på Sekretariatets vegne ønsket velkommen til møtet og innbudte gjestene til en kaffepause. Deretter ble det holdt en innledningsforedrag av Haraldseth. Deretter ble det holdt en debatt om formann, Tor Halvorsen, som er sykmeidd.

Haraldseth ba om Representantets fulmakt til å vedta innledningsforedraget om tariffoppgjøret 1987.

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Sakliste	5
Forretningsorden	5
Sykelønnsordningens Fond	6
Omlegging av LOs diettordning – Revisjonsutvalgets og Sekretariatets godtgjøring	10
Fullmakter til Sekretariatet – vedtektenes § 9, punkt 7 og 8	11
Ansettelse av revisorer	12
Tariffoppgjøret 1987	12
Debatten	22
Votering	54
Avslutning	57
Navneliste	58

5. Tariffoppgjøret 1987

Leif Haraldseth opplyste at når det gjaldt punkt 5 på sakliste – Tariffoppgjøret 1987 – så ville administrasjonen foreslå Ole Knapp som dirigent.

Dette ble enstemmig godkjent.

Haraldseth opplyste videre at Yngve Hågensen ville holde innledningsforedraget om tariffoppgjøret, og at han selv ville holde et innlegg etter at debatten var ferdig.

Følgende forslag til forretningsorden ble enstemmig godkjent:

1. Møtets forhandlinger er ikke offentlige. Meddelelser til pressen skjer kun ved LOs presse- og informasjonskontor.
2. Ingen har rett til å få ordet mer enn 2 ganger i samme sak. Unntatt fra innledningsforedrag begrenses talletiden til 10 minutter første og 5 minutter annen gang. Til forretningsordenen gis ordet bare 1 gang og høyet 1 minutt for

TALERLISTE

	Side:
Bach, Odd	33
Christiansen, Bjørn	42
Frøysland, Rolf	44
Grimnes, Gunnar	28
Grønningsæter, Arne	45
Haraldseth, Leif	5-9-11-12-51-57
Hendricksen, Jardar	37
Hysvær, Einar	25
Hågensen, Yngve	13-47
Ingvaldsen, Arnulf	27
Knapp, Ole	12-19-20-45-47-51-53-54-55-57
Kolstad, Walter	22
Kristiansen, Viggo Bj.	38
Larsen, Stein	40
Lille-Mæhlum, Annar	31
Lund, Herman	39
Lund, Leif	46
Oxholm, Svein-Erik	6-10-11
Stene, John	30
Worum, Sverre	35

Landsorganisasjonen i Norge

holdt ekstraordinært representantskapsmøte tirsdag 24. februar 1987 i Folkets Hus' store sal i Oslo.

Møtet ble åpnet kl. 10.00 av LOs nestformann, *Leif Haraldseth*, som på Sekretariatets vegne ønsket Representantskapets medlemmer og innbudte gjester hjertelig velkommen.

Haraldseth overbrakte en hilsen til Representantskapet fra LOs formann, *Tor Halvorsen*, som er sykmeldt.

Haraldseth ba om Representantskapets fullmakt til å sende en blomsterhilsen til formannen, noe som ble enstemmig bifalt.

Ingen representanter hadde merknader til innkallingen til møtet, og møtet ble erklært for lovlig satt.

Leif Haraldseth refererte følgende forslag fra Sekretariatet til

SAKLISTE

1. Sykelønnsordningens fond
2. Omlegging av LOs diettordning
Revisjonsutvalgets og Sekretariatets godtgjøring
3. Fullmakter til Sekretariatet, vedtektenes § 9 pkt. 7-8
4. Ansettelse
5. Tariffoppgjøret 1987

Leif Haraldseth opplyste at når det gjaldt punkt 5 på saklista – Tariffoppgjøret 1987 – så ville administrasjonen foreslå *Ole Knapp* som dirigent.

Dette ble enstemmig godkjent.

Haraldseth opplyste videre at Yngve Hågensen ville holde innledningsforedraget om tariffoppgjøret, og at han selv ville holde et innlegg etter at debatten var ferdig.

Følgende forslag til forretningsorden ble enstemmig godkjent:

1. Møtets forhandlinger er ikke offentlige. Meddelelser til pressen skjer kun ved LOs presse- og informasjonskontor.
2. Ingen har rett til å få ordet mer enn 2 ganger i samme sak. Unntatt fra innledningsforedrag begrenses taletiden til 10 minutter første og 5 minutter annen gang. Til forretningsordenen gis ordet bare 1 gang og høyst 1 minutt for

hver sak. For øvrig kan det stilles forslag til ytterligere tidsbegrensning og strek med de inntegnede talere.

3. Forslag innleveres skriftlig og undertegnet med vedkommendes navn. Intet nytt forslag kan tas opp etter at det er besluttet satt strek med de inntegnede talere. Forslag som ingen forbindelse har med de på dagsordenen oppsatte saker, kan ikke behandles.
4. Alle vedtak skjer med alminnelig flertall. I tvilstilfelle eller når 10 representanter forlanger det, foregår avstemningen ved navneopprop.
5. I protokollen innføres bare forslagene og avstemningene samt de fattede beslutninger. Protokollen oppleses ved hvert møtes begynnelse, og for siste møte ved dets avslutning.

Saklistas punkt 1:

Sykelønnsordningens fond

LOs hovedkasserer, Svein-Erik Oxholm, holdt følgende innledning om Sykelønnsordningens fond.

– Som Representantskapet sikkert minnes, hadde vi frem til 1. juli 1978 en avtalefestet sykelønnsordning mellom Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening. Vi vet ikke nøyaktig hvor mange som var omfattet av ordningen, men beregninger med basis i registreringer i begynnelsen av 1970-årene viser at ca. 275.000 medlemmer var med i ordningen.

Sykelønnsordningen ga imidlertid adgang til å treffe bedriftsvisse avtaler om bedriftssykekasser, og det var nok noen tusen medlemmer i privat sektor som var omfattet av disse. Bedriftssykekassene hadde også hjemmel i den avtalefestede ordningen mellom LO og N.A.F. I tillegg var en del medlemmer tilsluttet ordningen på frivillig grunnlag.

Sykelønnsordningen var en god ordning for LOs medlemmer. Siden den ble etablert i 1957, ble den også forbedret en rekke ganger.

Det er ikke til å legge skjul på at vi også rent organisasjonsmessig hadde svært god nytte av sykelønnsordningen.

Omkring 1970 var sykelønnsordningen inne i store økonomiske problemer. Innbetalingene som var avtalt ved tariffoppgjørene viste seg ikke tilstrekkelige til å dekke utbetalingene. Det ble der-

for nedsatt en voldgiftskommisjon som gjennomgikk ordningens økonomi og kom med forslag til ganske betydelige justeringer av premiene. I ettertid kan vi slå fast at justeringene lå klart i overkant. Gjelden som ordningen var blitt påført ble raskt nedbetalt, og det bygde seg opp et ganske betydelig fond. En medvirkende årsak til denne fondsoppbyggingen var ikke minst at sykepengene ble begrenset i forhold til et inntektstak. Etter hvert som stadig flere nådde dette taket økte dekningsbidraget fra den offentlige syketrygden, mens sykelønnsordningens bidrag ble redusert. Og denne situasjonen forsterket seg, selv om inntektstaket ble justert i løpet av 1970-årene.

Ved avviklingen av sykelønnsordningen i 1978 – da Folketrygden kom inn og ga full lønn under sykdom – var det således bygd opp et betydelig fond. LO og N.A.F. har i flere år ført diskusjoner både om eiendomsretten til midlene, og også om hvordan midlene burde disponeres.

Det var en rekke årsaker til at såvel eiendomsretten som disposisjonsretten til disse midlene ikke var helt klar. Riktignok hadde LO-medlemmene i privat sektor innbetalt en medlemspremie til sykelønnsordningen. Medlemspremien var imidlertid forholdsvis beskjeden og dekket på langt nær utbetalingene fra ordningen. I tillegg innbetalte arbeidsgiverne i privat sektor en medlemspremie til ordningen, og denne var vesentlig større enn arbeidstakernes andel. Nå forholdt det seg nok slik at arbeidsgivernes medlemspremie var belastet tariffoppgjørene, og således medregnet i de økonomiske rammene for oppgjørene. En slik belastning skjedde imidlertid ikke i forbindelse med den nevnte voldgiftsavgjørelsen i begynnelsen av 1970-åra, – noe som selvfølgelig gjorde at eiendomsretten til midlene ikke var like klar som den ellers ville vært.

Med dette som utgangspunkt har vi ført drøftinger med N.A.F. helt siden 1978 om disponeringen av Sykelønnsordningens fond. Det er heller ikke til å legge skjul på at det også til en viss grad har vært ulike oppfatninger innad i LO både om disponeringen og om hvilke av LOs medlemsgrupper som egentlig burde tilgodeses gjennom disse midlene.

Det er heller ikke første gangen at spørsmålet om fordeling av midlene mellom LO og N.A.F., og hvilke formål midlene skal gå til dekning av, er til behandling i LOs representantskap. I Riksmeklingsmannens forslag fra tariffoppgjøret i 1980 heter det om Sykelønnsordningens fond:

«Etter at det er innført full lønn under sykdom er innbetalingene til den av partene avtalte sykelønnsordning brakt til opphør.

N.A.F. og LO er enige om å utarbeide nye vedtekter for hvordan

de resterende midler i sykelønnsordningen skal disponeres. Etter at nye vedtakter er utarbeidet skal disse forelegges til godkjenning i NAFs sentralstyre og LOs representantskap».

Med bakgrunn i denne protokollen er det i hele perioden siden 1980 nedlagt et forholdsvis betydelig arbeid med saken. I LOs sekretariat har det hele tiden vært den klare forutsetning at pengene måtte disponeres slik at medlemsboka blir mer gullkantet, d.v.s. fordelene ved å være LO-medlem burde bli enda mer innlysende. Det har blitt stadig klarere at siktemålet måtte være en forsikringsordning som dekket medlemmene økonomisk. Hvis det var mulig å komme frem til enighet med arbeidsgiverne om en forsikring med basis i hele sykelønnsordningens fond, burde en del av midlene kunne benytte til dekning av risiko for liv og helse i arbeidstida. Hvis det kun var LOs andel som kunne disponeres, måtte arbeidsgiverne påta seg det økonomiske ansvaret for dekning av liv og helse i arbeidstida. LOs andel kunne også benyttes til dekning av liv og helse i fritiden.

Dette var bakgrunnen for at vi ved tariffoppgjøret i 1984 reiste kravet om en tariffestet forsikringsordning, den såkalte trygghetsforsikringen. Som kjent ble denne avvist fra N.A.F.s side. Idéen ble ikke lagt til side, men er ført videre i et samarbeid mellom Samvirke og Storebrand. En rekke av våre medlemmer har nå fått en trygghetsforsikring som gir bedre dekning ved tap av liv eller helse i arbeidssituasjonen.

Etter at vi i 1984 hadde fått klarlagt at det ikke var grunnlag for et samarbeid med Norsk Arbeidsgiverforening om en risikospredning som omfattet både arbeidstid og fritid, har vi senere arbeidet videre på dette grunnlaget. Etter hvert har også brikkene falt på plass.

Vi har fått klarlagt det rettslige grunnlaget for Sykelønnsordningens fond i forhold til Justisdepartementet, og i dokumentene som ligger på representantenes bord er det også et brev fra Justisdepartementet. Brevet gir oss medhold i at partene på eget grunnlag kan inngå avtale om opphør av sykelønnsordningen, og også treffe beslutning om disponering av midlene.

Med bakgrunn i denne avklaring er det så utarbeidet forslag til vedtekter for disponering av fondsmidlene. Vedtektene er også lagt frem her i dag. Sekretariatet anbefaler at disse blir godkjent. Vedtektene forplikter oss til å benytte midlene til beste for ansatte i bedrifter som ville ha vært omfattet av sykelønnsordningen hvis denne i dag hadde eksistert.

LOs andel vil bli disponert til en forsikringsordning etter disse hovedlinjer:

– En ulykkesdekning ved død og uførhet i fritid. Nærmere størrelsesorden på forsikringsdekningen i form av eksakte beløp og en mer detaljert utforming er under avklaring med Samvirke.

Sekretariatet har nedsatt et spesielt sykelønnsutvalg som vil få til behandling og innstilling overfor Sekretariatet det opplegget vi kommer frem til her.

– Forsikringsordningen vil kun omfatte yrkesaktive medlemmer.

– Det økonomiske grunnlaget vil måtte avpasses mot avkastningen av Sykelønnsordningens fond.

Pr. 31.12.1986 utgjorde LOs disponible andel av Sykelønnsordningens fond ca 305,5 mill. kroner. På de opprinnelige midlene er det i årenes løp påløpt en god del renter, pluss renters rente, slik at bankinnskuddet har vokst fra opprinnelig 119,5 mill. kroner. I tillegg kommer sykelønnsordningens lån til Lavlønnsfondet, som sammen med N.A.F.s andel utgjør ca. 30 mill. kroner. Her er det en fifty/fifty-fordeling på hovedorganisasjonene.

Med det nåværende rentenivå vil vi ha en årlig forrentning på noe over 30 mill. kroner. Hele dette beløpet kan ikke brukes til en forsikringsordning. Noe må holdes i reserve for å møte den usikkerhet som ligger i at en i dag ikke helt nøyaktig kjenner antallet som vil omfattes av en slik forsikringsordning. Av en rekke grunner får vi også håpe på et fall i rentenivået. Hvis så skjer, er det all grunn til å tro at innskuddsrenten ikke vil bli så høy som den er i dag.

Med bakgrunn i det jeg her har sagt vil jeg be om at Representantskapet gir sin tilslutning til den videre behandling av en slik forsikringsordning etter disse linjer.

På dette grunnlag anbefaler jeg også det fremlagte forslaget til vedtekter, sa Svein-Erik Oxholm.

Ingen forlangte ordet til punkt 1 på saklista, og *Leif Haraldseth* refererte følgende forslag til vedtak:

«Vedtektene for disponering av Sykelønnsordningens fond godkjennes. Det arbeides videre med sikte på etablering av en forsikringsordning, som sikrer yrkesaktive LO-medlemmer som ville vært omfattet av sykelønnsordningen om denne fortsatt hadde bestått, ulykkesdekning ved død og uførhet i fritid.»

VEDTAK: Det foreliggende forslag til vedtak ble enstemmig godkjent.

Saklistas punkt 2:

Omlegging av LOs diettordning

Revisjonsutvalgets og Sekretariatets godtgjøring

Svein-Erik Oxholm henviste til at Representantskapets medlemmer hadde fått tilsendt et notat med følgende innstilling:

«Med virkning fra 1. mars 1987 fastsettes satsene i statens reiseregulativ som reise- og diettsatser i Landsorganisasjonen. Satsene er:

Over 4 timer inntil 8 timer:	kr. 45,00
Over 8 timer inntil 12 timer:	kr. 180,00
Over 12 timer:	kr. 343,00
Natt tillegg:	kr. 335,00

Som Representantskapets medlemmer kjenner til, har LO gjennom en årrekke hatt sitt eget diettregulativ. Satsene og intervallene har til dels vært forskjellige fra tilsvarende satser i statens regulativ. LOs ordning har i stor grad vært nyttet i fagforbundene og i andre av bevegelsens organisasjoner.

Våre satser har blitt regulert umiddelbart etter endringer i statens regulativ, hovedsaklig en gang pr. år.

– Fra Administrasjonens og Sekretariatets side er vi av den mening at når vi nå følger statens bestemmelser på en rekke andre områder, bør vi også gjøre det når det gjelder selve diettordningen. Dette blir også foreslått ut fra rent administrative hensyn, idet det blir et enklere system å praktisere.

– Jeg tar således opp Sekretariatets forslag om at vi fra 1. mars i år går over på statens satser.

– I henhold til LOs vedtekter er det Representantskapet som skal fastsette godtgjøringen til Revisjonsutvalgets medlemmer og til Sekretariatet.

Dette er satser som har stått stille i mange, mange år.

Når vi nå får en gjennomgang av hele vårt reise- og diettregulativ, mener Administrasjonen og Sekretariatet at såvel Revisjonsutvalget som Sekretariatet bør få godtgjøringen inn i et system, ved at vi går inn i det såkalte B-regulativet i staten.

– Jeg legger frem følgende forslag fra Sekretariatet:

«Godtgjøringen til revisjonsutvalgets medlemmer settes med virkning fra 1/1-87 til trinn 1 i statens B-regulativ, p.t. kr. 1.628,00 pr. år.»

– Sekretariatets honorar har i en årrekke vært kr. 45,00 pr. møte. I tillegg har Sekretariatet etter de vanlige regler som medlem av forhandlingsutvalg ved tariffrevisjonene, på representantskapsmøtene o.lign. også hatt innenbys diett.

Vi foreslår at en også for Sekretariatets medlemmer søker å komme frem til en tilsvarende ordning som for Revisjonsutvalget, ved å ta i bruk det trinn på B-regulativet som vil være mest hensiktsmessig.

– Her er det imidlertid en del utregninger som må foretas, og vi foreslår derfor at Representantskapet gir Revisjonsutvalget fullmakt til å fastsette Sekretariatets godtgjøring.

– Ved et slikt system unngår vi også for ettertid å måtte komme tilbake til Representantskapet med spørsmål om regulering, dersom man da ikke på et tidspunkt finner å måtte bevege seg ut fra det trinn som nå foreslås fastsatt for Revisjonsutvalget og Sekretariatet.

Leif Haraldseth konstaterte at ingen av Representantskapets medlemmer hadde forlangt ordet, og foreslo at de refererte forslagene ble votert over under ett.

VEDTAK: Forslagene ble enstemmig godkjent.

Saklistas punkt 3:

Fullmakter til Sekretariatet, vedtektenes § 9 pkt. 7 og 8.

Svein-Erik Oxholm: – Formelt sett er Representantskapet arbeidsgiver bl.a. for våre revisorer og for distriktssekretærene, mens Sekretariatet i henhold til vedtektene er arbeidsgiver for gruppen «øvrige tilsatte» i Landsorganisasjonen. Herunder saksbehandlere og avdelingsledere.

– Som følge av justerings- og normeringsforhandlingene som på høsten og førjulsvinteren ble ført mellom staten og hovedsamenslutningene, skjedde det en god del endringer i lønns plasseringene pr. 1.10.86 og 1.1.87, som våre egne ansatte naturlig vil sammenligne seg med.

– LOs administrasjon har vært, og er, i drøftinger med ovennevnte grupper om eventuelle lønnsreguleringer som følge av det som skjedde i staten. For at vi skal få muligheter til å se helheten i dette, innbys representantskapet til å fatte følgende vedtak:

«Representantskapet gir Sekretariatet fullmakt til å foreta even-

tueller lønnsjusteringer pr. 1/1-87 for de grupper som omfattes av vedtektenes § 9, 7 og 8.»

Svein-Erik Oxholm anbefalte Sekretariatets innstilling til vedtak.

Ingen forlangte ordet til saken, og det ble foretatt votering.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble enstemmig godkjent.

Saklistas punkt 4:

Ansettelse av revisorer.

Dirigenten, *Leif Haraldseth*, refererte følgende innstilling fra Sekretariatet:

Øyvind Nes, 46 år, ansettes som registrert revisor.

Hans Vestby, 41 år, ansettes som revisor.

Etter utlysning av to ledige revisorstillinger ved LOs revisjonskontor meldte det seg ni søkere. Etter revisjonsutvalgets innstilling vedtok Sekretariatet i møte 9. juni 1986, med forbehold om Representantskapets godkjenning, å ansette *Hans Vestby* og *Øyvind Nes* med 6 mnd. prøvetid.

VEDTAK: Sekretariatets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Saklistas punkt 5:

Tariffoppgjøret 1987

Ole Knapp overtok som dirigent for resten av representantskapsmøtet.

Ole Knapp meddelte at følgende dokumenter var delt ut til Representantskapets medlemmer:

Sekretariatets forslag til uttalelse fra LOs representantskap 24. februar 1987 om tariffoppgjøret 1986-88, 2. avtaleår.

Dokument 1.

Sekretariatets forslag til uttalelse fra LOs representantskap 24. februar 1987 om den økonomiske situasjonen.

Dokument 2.

Dirigenten ga deretter ordet til *Yngve Hågensen*, som holdt følgende innledning om «Tariffoppgjøret 1987»:

— 1986 blir antakelig stående som et merkeår i vår tariffpolitiske historie. Nesten alt som kunne hende under et tariffoppgjør hendte denne våren. Sterkest inntrykk gjorde selvsagt lock-outen som Arbeidsgiverforeningen satte i verk for å forsøke å tvinge frem at de lavtlønte skulle bære byrdene ved å gjennomføre lik arbeidstid. Vi må 55 år tilbake i tiden for å finne den forrige stor-lock-outen. Skal en dømme etter erfaringene fra lock-outen, vil det også gå svært lang tid før N.A.F. prøver denne varianten igjen.

Oppgjøret bød også på streik. Kommunestreiken satte sitt preg på virksomheten i flere av våre kommuner. Men det vi fremfor alt vil huske fra oppgjøret i offentlig sektor, er all den turbulens vi opplevde i selve håndteringen av dette oppgjøret. Jeg tror vi kan slå fast at vi har nyttige erfaringer å trekke både i fagbevegelsen, og ikke minst på arbeidsgiversiden i offentlig sektor.

Når det gjelder de økonomiske resultatene fra 1986-oppgjøret, kan vi trygt si at også de er spesielle. Selv om ikke alt statistikkmateriale er ferdigstilt, har vi gode holdepunkter for å si at lønnsveksten i 1986 har vært vel 9 prosent. Men på tross av en så sterk nominell vekst, er det likevel små forandringer i selve reallønnen. Vi har altså en situasjon der vel 9 prosent lønnstillegg praktisk talt er verdt null. Det er selvsagt ingen god situasjon verken for lønnstakerne eller for landets økonomi. Eller for å si det på en annen måte: lønnstakerne har ikke fått noe, mens landet under ett har tapt en god del. Denne tendensen må vi bryte. Vi må få økonomien inn i et annet spor, der de lønnstilleggene som gis virkelig representerer en forbedring av lønnstakernes levestandard. Derfor er det også nødvendig å tilpasse lønnsutviklingen til den produktive evne vårt nærings- og arbeidsliv har.

Oppgjøret i 1987 er egentlig ikke noe tariffoppgjør. Det er et såkalt mellom-oppgjør som bygger på de avtaler som ble gjort ved tariffoppgjøret i 1986. Tariffoppgjøret i 1986 ble gjennomført som et forbundsvist oppgjør. Alle avtalene som ble inngått er to-årige, og både i offentlig og privat virksomhet er det avtalt reguleringsbestemmelser som gir rett til sentrale forhandlinger for annet avtaleår.

For privat sektor heter det: «At ved utløp av første avtaleår skal det opptas forhandlinger mellom LO og N.A.F. om eventuelle lønnsreguleringer for annet avtaleår. Partene er enige om at forhandlingene skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet og utsiktene for annet avtaleår, samt pris- og lønnsutviklingen i første avtaleår».

For offentlig sektor heter det: «Før 1. mai 1987 skal det opptas forhandlinger om *eventuelle* lønnreguleringer for annet avtaleår med virkning fra 1. mai 1987. Også her er partene enige om at forhandlingene skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjonen på forhandlingstidspunktet og utsiktene for annet avtaleår samt pris- og lønnsutviklingen i første avtaleår. De statstilsatte og lærernes nominelle lønnsutvikling skal vurderes i forhold til lønnsutviklingen i arbeidslivet for øvrig».

Reguleringsbestemmelsene begrenser seg til eventuelle generelle tillegg. De fastslår at det skal føres samordnede forhandlinger i de respektive sektorer.

Dette innebærer at det statistiske grunnlaget for de vurderinger som skal gjøres må baseres på gjennomsnittsbetraktninger, både hva angår utviklingen i -86, overheng og vurderinger av utviklingen i 1987.

De ulike tariffsystem, slik de er utformet i overenskomstene, vil føre til at gjennomsnittsbetraktningene slår ut negativt for enkelte grupper. Det er imidlertid konsekvensen av de ulike tariffsystemene vi har – og som ikke er mulig å løse ved et mellomoppgjør, slik vi nå står foran.

Det er altså vår egen vurdering av den økonomiske utvikling og situasjon som skal være avgjørende for den strategi vi nå skal velge. Og la meg understreke at i denne sammenheng trenger vi ikke signaler verken fra OECD eller fra norske myndigheter. Jeg minner i den forbindelse om mellomoppgjøret i 1985, da vi også ut fra selvstendige vurderinger trakk opp rammene for et moderat oppgjør uten at det på noen som helst måte forelå noe inntektspolitisk samarbeid.

Det som alltid står mest sentralt for fagbevegelsens vurderinger er hensynet til sysselsettingen. Selv om sysselsettingssituasjonen akkurat nå ikke er så ille, ser vi dystre skyer i horisonten. Utenriksøkonomien er sterkt svekket. Oljeprisene og dollarkursen har gått oss imot. Fordi vår utenriksøkonomi i stor grad hviler på oljeeksporten, og fordi oljeprisene gjerne avtales i dollar, har det sterke oljeprisfallet fått en ekstra dramatisk virkning for Norge. Selv om oljeprisen har steget noe i forhold til bunn-nivået i fjor høst, må vi likevel belage oss på mindre oljeinntekter enn vi tidligere hadde regnet med. Men også i vår indre økonomi er det ubalanse og problemer. Halvparten av forverringen i utenriksøkonomien skyldes utviklingen i vår fastlandsøkonomi.

Det største problemet er antakelig knyttet til pris- og kostnadsstigningen som nå er vesentlig sterkere enn hos våre handelspartnere. Dersom denne situasjonen vedvarer vil det økonomiske

grunnlaget for vårt velferdssamfunn svekkes. Og det er ingen av oss tjent med.

Jeg minner igjen om erfaringen fra 1986-oppgjøret, hvor vi altså oppnådde betydelige *nominelle* tillegg, men hvor kjøpekraften likevel ble praktisk talt uendret. Dette er ingen fornuftig måte å innrette seg på.

I Sekretariatet har vi hatt grundige drøftinger om hvordan vi skal kunne gripe dette mellom-oppgjøret an. Gjennom grundige forberedelser har vi drøftet både den økonomiske situasjon, krav til myndighetene om den økonomiske politikk og den strategi vi skulle følge i forbindelse med årets mellomoppgjør. Vi var tidlig klar over at det ikke kunne bli mye å hente ved de sentrale forhandlinger under årets oppgjør. Allerede i god tid før jul signaliserte LO-leder Tor Halvorsen at vi fra fagbevegelsens side var fullt innforstått med at det måtte bli et moderat oppgjør i 1987. Lønns-overhenget i privat sektor er beregnet til om lag 4 prosent. For offentlig sektor er lønns-overhenget ca. 6 prosent. Ut fra rimelige forutsetninger om den lønnsutvikling som skjer i løpet av året, er vi dermed oppe i en lønnsvekst på 6-7 prosent allerede *før* vi begynner å forhandle. Derfor har vi etter en total-vurdering kommet til at vi fra LOs side ikke overfor noen arbeidsgiversammenslutning vil reise krav om sentrale lønnstillegg våren 1987.

La meg i den sammenheng understreke at etablerte bestemmelser og forutsetninger i tariffavtalene ellers, f.eks. forhandlinger som har basis i garantiordningen, selvsagt må videreføres i annet avtaleår. Det er overhodet ikke snakk om å gjøre noen endringer i gjeldende avtaler, men vi vil altså ikke *anvende* avtalens adgang til å oppta sentrale lønnsforhandlinger.

En viktig begrunnelse for forslaget om ikke å kreve forhandlinger ligger i signaleffekten overfor andre deler av det norske samfunnet. Alle er inneforstått med at vi i Norge i 1987 må vise moderasjon. Men dette må også følges opp i praksis av alle grupper. Når vi derfor velger å avstå fra å kreve forhandlinger om sentrale lønnstillegg, er det et klart signal om at heller ikke andre grupper må få anledning til lønns- eller inntektsforhandlinger. Det er et signal om at Landsorganisasjonen tar landets økonomiske situasjon alvorlig. Vi har den tro at også andre grupper da vi vise en tilsvarende disiplin.

Dette er et ansvar også for arbeidsgiverne både i privat og offentlig sektor. Andre inntekter må også undergis den samme behandling. Det må derfor heller ikke gis inntektstillegg i jordbruk og fiske. En slik stram linje må også gjøres gjeldende overfor de frie yrkesgrupper. Og ikke minst må en slik linje følges opp i forhold til

alle inntektstyper i næringslivet. Bedriftenes fortjeneste må gi grunnlag for produktive investeringer som styrker bedriftene, arbeidsplassene og konkurranseevnen, og ikke føre til fortjenesteøkning for eierne. Moderasjonslinjen må også følges opp overfor gevinster og andre inntekter som følger av ulike kapitaldisposisjoner. Myndighetene må understøtte en slik politikk ikke minst gjennom skattesystemet.

Det er klart at en slik linje blir lettere å bære frem dersom vi har tillit til at myndighetene også tilrettelegger en politikk som ivaretar både lønnstakernes interesser og andre viktige felleshensyn i økonomien. Derfor inviteres Representantskapet også til å gjøre et vedtak med krav knyttet til Regjeringens økonomiske politikk.

Den økonomiske politikken

Hovedproblemet i norsk økonomi er at vi for tiden bruker mer enn vi skaper. Alle skjønner at vi ikke kan fortsette med det. Denne utfordringen må vi møte både ved å øke produksjonen og ved å innskrenke forbruket.

Arbeidet for å øke produksjonen er den mest positive og den mest stimulerende delen av oppgaven. Men vi vet jo at dette tar noe lengre tid. Det er imidlertid nødvendig at vi så raskt som mulig innretter vår økonomiske politikk slik at vi kan få økt vekst.

En viktig oppgave i denne sammenheng er å flytte produktive ressurser over til næringer og bransjer som har vekstmuligheter. Ikke minst er det nødvendig å gjøre endringer i våre overføringsordninger. Dette kan bli en smertefull prosess på kort sikt, men er ikke desto mindre helt nødvendig. Like viktig er at vi bruker vår tilgjengelige kapital til å investere i produktiv virksomhet og ikke til å spekulere på børsen med. Eller for å si det med andre ord: det må bli *mindre* lønnsomt å investere i finanstransaksjoner og *mer* lønnsomt å investere i produktiv virksomhet.

Rentenivået er selvsagt en viktig faktor i denne sammenheng. Vi får nå stadig signaler om at bedrifter skrinlegger sine investeringsplaner fordi rentekostnadene er for høye. Et høyt rentenivå er også en stimulan for bedriftene til å plassere ledige midler i finansielle transaksjoner snarere enn i produktive investeringer. Her ligger særdeles sterke argumenter for å få det norske rentenivået ned.

I denne sammenheng er også *skattesystemet* et viktig instrument. Det er nå nødvendig å utforme skattesystemet på en slik måte at det ikke lenger inviteres til store finanskalaser på børsen. Fra fagbevegelsens side har vi pekt på at en noe hardere beskatning av gevinstene og en avgift på omsetningene av aksjene vil gjøre det

mindre lønnsomt å fly ut og inn av aksjemarkedet i spekulative transaksjoner.

La oss heller ikke glemme at en innsats for økt vekst også må bygge på sterke stimulanser av forskning og utvikling i vårt næringsliv. Vi må ikke legge opp til en innstramningspolitikk som strammer inn og modererer mot såkornet. Investeringer og forskning er nok utgifter i dag, men disse utgiftene skal gi oss større inntekter i morgen. Det vil være en dødslinje for norsk økonomi om vi ikke følger opp de dristige planer som er lagt inn i våre programmer på disse områdene.

På kort sikt er det også nødvendig å stramme inn på bruken av våre varer og tjenester. Da er det viktig at vi retter oppmerksomheten mot all type etterspørsel i samfunnet. Den etterspørselen som skriver seg fra husholdningenes lønnsinntekter er selvsagt sentral i denne sammenheng. Her legger vi altså opp til en moderasjonslinje. Men i tillegg har vi det offentliges eget kjøp av varer og tjenester. Og ikke minst har vi den kredittfinansierte etterspørselen. Det er summen av disse tre komponentene som er det sentrale.

La meg om det offentliges bruk av varer og tjenester understreke, at når vi i dagens situasjon skal stramme inn, så må vi fortrinnsvis stramme inn der vi bruker for *mye* og ikke der vi bruker for *lite*. Det er først og fremst det private forbruket og næringslivets finansieringsinvesteringer som har bidratt til å sprengte rammene. Innenfor viktige deler av fellesforbruket, slik som helse- og sosialstell, undervisning, forskning og utvikling, bruker vi i dag for lite. Derfor må budsjettene legges opp slik at vi kan sikre at disse viktige oppgavene blir løst på en tilfredsstillende måte.

Så har vi den kredittfinansierte etterspørselen. Her er problemene etter hvert blitt enorme. I 1985 sprakk rammene i kredittbudsjettet med nær 40 milliarder kroner. I 1986 ble det lånt ut 33 milliarder mer enn myndighetene hadde forutsatt. Dette er enorme beløp, og husk at dette er penger som egentlig ikke skulle vært ute i systemet. Når vi nå skal kjøre en moderasjonslinje både overfor lønnsinntektene og det offentliges kjøp av varer og tjenester, så må vi selvsagt følge en tilsvarende linje overfor den kredittfinansierte etterspørsel. Vi kan ikke stramme inn på lønnsutvikling og offentlige budsjetter og så slippe all kreditttilførsel fri.

Derfor har vi fra fagbevegelsens side tatt sterkt til orde for å føre en stram kontroll med utlånsvirksomheten både fra banker og andre finansinstitusjoner. En tilsvarende kontroll mener vi også det er nødvendig å ha overfor renten. Det norske rentenivået er ekstremt høyt, og det skaper et problem både for husholdningene, som har kostbare bolig- og utdanningslån, og for næringslivet som

på denne måten får kapitalkostnader som langt overstiger det konkurrentene i andre land innretter seg etter. Derfor er et lavere rentenivå og sterkere kontroll med kredittmarkedet ett av de sentrale kravene vi stiller fra fagbevegelsen. Denne delen av økonomien må simpelthen være under kontroll.

Det samme kan sies om prisutviklingen. Prisutviklingen er nå så bekymringsfull at vi må satse sterkt på å oppnå forbedringer. Men da må vi også ha sterke ambisjoner. Et anslag for prisstigningen gjennom 1987 på 8-9 prosent er ikke uttrykk for noe dristig mål, selv om vi sikter mot en *stigningstakt* på 6-7 prosent mot slutten av året. En styring av økonomien som jeg har antydnet, burde skape grunnlag for bedre resultater i kampen mot prisstigningen. Særlig er det grunn til stor årvåkenhet overfor avansene i omsetningsledene og i de skjermede næringer. Økningen her er nå langt sterkere enn det devalueringen og kostnadsutviklingen skulle tilsi. Myndighetene må her treffe skarpe tiltak for å motvirke denne utviklingen. Bare på denne måten vil lønnsmoderasjon få varige resultater.

Det er også nå nødvendig å gjøre noe med skattesystemet. Økonomien trenger det og samfunnet trenger det. Vårt hovedkrav til et nytt skattesystem er at *rettferdighet* må være det bærende grunnprinsipp gjennom hele systemet. Systemet må rettes inn mot spekulasjon og nullskatteytterne.

Ikke minst har mange vært opptatt av å få rettferdighet når det gjelder muligheten til å trekke renter fra på inntekten. Det er et sterkt krav at denne fordelingen bør være lik for alle. Dessuten blir vel fler og fler opptatt av at denne retten fortrinnsvis bør gjelde lån til bolig og utdanningsformål. Det er vanskelig å se gode argumenter for at lån til ordinære forbruksformål eller til spekulasjon skal gi skattelettelse.

Det er i det hele tatt viktig at Regjeringen nå gjennom både sin kreditt- og finanspolitikk kan skape tillit til at den virkelig sikter mot større vekst og større rettferdighet. LO forventer derfor at Regjeringen nå tar et oppgjør med spekulasjonsøkonomien og presenterer et opplegg for den økonomiske politikken som gir håndfast styring. Den parlamentariske situasjonen gir selvsagt begrensninger i hva en kan regne med å oppnå. Alle innser at kompromiss kan være nødvendig. Men kompromiss kan også være ødeleggende dersom hovedlinjen i politikken blir borte. Og dagens økonomiske situasjon krever styring og en konsekvent politikk. Vi vet at Høyre vil gå i mot en slik politikk. Men det er ikke sikkert at hele det borgerlige stortingsflertallet vil avvise en linje som peker mot sty-

ring, vekst og rettferdighet. Dette er i alle fall verdier og mål det er verdt å kjempe for.

Dette er Sekretariatets begrunnelse for de to forslag som er lagt frem for Representantskapet.

Vi har valgt å presisere fagbevegelsens eget ansvar for de vurderinger vi gjør i forhold til arbeidsgivermotpartene – og de forutsetningene vi stiller overfor myndighetene.

En slik håndtering tror vi vil være i samsvar med medlemmenes vurdering av den økonomiske virkelighet.

Det vil vitne om selvstendig ansvar som gir troverdighet og dermed tjener fagbevegelsen på kort og lang sikt, sa *Yngve Hågensen* til slutt i sitt innlegg.

Dirigenten, *Ole Knapp*, takket *Yngve Hågensen* for hans innledning, og refererte følgende forslag fra Sekretariatet til uttalelse fra LOs representantskap 24. februar om tariffoppgjøret 1986-88. 2. avtaleår (dokument 1):

«Tariffoppgjøret i 1986 ble gjennomført forbundsvist. Alle avtalene er to-årige. Både i offentlig og privat virksomhet ble det avtalt reguleringsbestemmelser som gir rett til sentrale forhandlinger for annet avtaleår:

LO/N.A.F.

Før utløpet av første avtaleår skal det opptas forhandlinger mellom LO/N.A.F. om eventuelle lønnsreguleringer for annet avtaleår. Partene er enige om at forhandlingene skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet og utsiktene for annet avtaleår, samt pris- og lønnsutviklingen i første avtaleår.

Staten og kommunene

Før 1. mai 1987 skal det opptas forhandlinger mellom staten og hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag om eventuelle lønnsreguleringer for 2. avtaleår med virkning fra 1. mai 1987. Partene er enige om at forhandlingene skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet og utsiktene for 2. avtaleår samt pris- og lønnsutviklingen i 1. avtaleår. De statstilsatte og lærernes nominelle lønnsutvikling skal vurderes i forhold til lønnsutviklingen i arbeidslivet for øvrig.

Tilsvarende reguleringsbestemmelser gjelder for kommunene.

Lønnsforhandlinger våren 1987

Representantskapet har vurdert hvorvidt det skal kreves tillegg ved sentrale lønnsforhandlinger ut fra den økonomiske utvikling. Etter en totalvurdering har en kommet til at en ikke overfor noen arbeidsgiversammenslutning reiser krav om sentrale lønnstillegg våren 1987. Etablerte bestemmelser og forutsetninger i tariffavtalene ellers videreføres for 2. avtaleår.

I samsvar med reguleringsbestemmelsene for offentlige ansatte for 2. avtaleår forutsettes det imidlertid at lønnsutviklingen for offentlige ansatte blir vurdert særskilt i forhold til arbeidslivet for øvrig.

Med dette opplegget videreføres den moderasjonslinje som LO-organisasjonene har vist ved å la være å fremme kompensasjonskrav etter devalueringen.

I 1986 ble store arbeidstakergrupper kastet ut i streik eller lock-out av sine arbeidsgivermotparter. Derfor må Representantskapet på det sterkeste advare mot at Regjeringen eller Stortinget forsøker å oppheve eller begrense sentrale bestemmelser i etablerte tariffavtaler mellom hovedpartene i arbeidslivet.

Andre grupper og inntekter

Forutsetningen for Representantskapets vedtak er at LO-medlemmenes moderasjon også får gjennomslag overfor andre grupper. Dette er et ansvar for arbeidsgiverne både i privat og offentlig sektor.

Andre inntekter må også undergis den samme stramme behandling. Det må heller ikke gis inntektstillegg i jordbruk og fiske. Prisloven og/eller andre reguleringsmuligheter må utnyttes, slik at den stramme linjen også gjøres gjeldende for de frie yrkesgrupper.

Det må forutsettes at LOs stramme linje følges opp av næringslivet. Bedriftenes fortjeneste må gi grunnlag for produktive investeringer som styrker bedriftene, arbeidsplassene og konkurranseevnen – ikke fortjenesteøkning for eierne. Det forutsettes at myndighetenes prispolitikk understøtter en slik linje.»

Ole Knapp refererte deretter Sekretariatets forslag til uttalelse fra LOs Representantskap 24. februar 1987 om den økonomiske situasjonen (dokument 2):

«Norsk økonomi står overfor betydelige utfordringer. Utenriks-

økonomien er sterkt svekket. Som nasjon forbruker vi mer enn vi produserer. Pris- og kostnadsstigningen er vesentlig sterkere enn hos våre handelspartnere.

Disse utfordringene må vi som nasjon møte både ved å øke produksjonen og ved å innskrenke forbruket.

LO går til vårens inntektsoppgjør med klare ønsker om å sikre et moderat oppgjør. Skal en lykkes i dette er det imidlertid nødvendig at alle grupper og inntektstyper blir omfattet av en slik linje. Det vil også være en hovedforutsetning at Regjeringen gjennom sin kreditt- og finanspolitikk kan skape tillit til at en virkelig sikter mot større vekst og større rettferdighet. LO forventer derfor at Regjeringen nå tar et oppgjør med spekulasjonsøkonomien og presenterer et opplegg for den økonomiske politikken som gir håndfast styring. Tiden er nå inne til en fast og konsekvent politikk snarere enn bleke kompromiss.

På denne bakgrunn stiller LO følgende krav til den økonomiske politikken:

1. Produksjonsveksten må skje gjennom bevisst styring av våre produktive ressurser mot næringer og bransjer som kan gi vekst. I denne sammenheng er det nødvendig å gjøre omfattende endringer i overføringer og næringsstøtte. Det må blir mer lønnsomt å investere i produktiv virksomhet og tilsvarende vanskeligere å tjene på rene finansielle plasseringer. Rentenivået og beskatningen av gevinster, utbytte og aksjeomsetning er sentrale virkemidler i denne sammenheng. Innsatsen for økt vekst må også bygge på sterke stimulanser av forskning og utvikling i vårt næringsliv. Regjeringen må her følge opp de dristige planer som er lagt i våre programmer på disse områdene.
2. Økonomiske innstramninger må ikke drives så langt at det setter den fulle sysselsettingen i fare. Innstrammingspolitikken må settes inn på de områder der vi bruker for mye, og ikke der vi bruker for lite. Viktige formål som helse- og sosialstell, utdanning, forskning, produktutvikling og en effektiv distriktspolitikk må ikke rammes av innstramningene. Det er også viktig å satse på en effektiv og sterk offentlig sektor som kan møte økende behov i befolkningen, næringslivet og det øvrige samfunnet.
3. Det høye rentenivået skaper i dag problemer både for husholdningenes økonomi og næringslivets investeringer. Særlig unge i etableringsfasen rammes sterkt av høye boligrenter. I næringslivet skrinlegges nå investeringsplaner på grunn av det høye

rentenivået. LO krever derfor at det nå legges opp en plan som sikter mot å bringe det norske rentenivået betydelig ned. I første omgang må renten bringes ned på det nivået vi hadde før november 1986. For boligrenta er det behov for ytterligere senking. Det vil være nødvendig å bruke direkte renteregulering for å oppnå et varig lavt og stabilt rentenivå.

4. For å få bedre styring av økonomien er det dessuten nødvendig å få bedre kontroll med utlånsutviklingen både fra banker og andre kredittinstitusjoner. Hvis dette ikke er mulig under den liberaliserte kredittpolitikken som nå følges, krever LO at Regjeringen tar i bruk de former for lånereguleringer som eksisterer innenfor vårt system. Er ikke dette tilstrekkelig, må nye former for direkte kontroll og reguleringer utvikles.
5. Regjeringen må satse på å få en lavere prisstigning i 1987 enn det er lagt opp til i nasjonalbudsjettet. Urovekkende tegn tyder på at økte avanser i dag utgjør en sterk prisdrivende kraft. LO krever at Regjeringen setter i verk skjerpet kontroll og reguleringstiltak. Det er også nødvendig å vurdere avgifter og andre utslag av offentlige budsjetter i kampen mot prisstigningen.
6. Det er helt avgjørende at vi nå får et mer rettferdig og effektivt skattesystem. LO krever at vi fortsatt får en overgang i retning av progressiv bruttobeskatning. De sosialt skjeve fradragsmulighetene må begrenses og fordelene ved fradrag må gjøres mer like for alle inntektsgrupper.
7. Reformen i personbeskatningen må følges opp av en omlegging av bedrifts- og næringslivsbeskatningen som sikrer en mer effektiv bruk av realkapital og arbeidskraft, og som stimulerer realinvesteringer og produksjon. LO krever sterkere beskatning av gevinster, utbytte og andre former for verdistigning. Det må snarest mulig settes fortgang i arbeidet med å få til en deling av inntekt i en persondel og en bedriftsdel for selvstendig næringsdrivende.»

Debatten:

Walter Kolstad, Sekretariatet: – Når jeg ikke kunne gi min tilslutning til det opplegg LOs sekretariat i går vedtok, mot min stemme, er det rett og slett fordi jeg er av den oppfatning at forslaget ikke er i samsvar med de målsettinger Landsorganisasjonen bør ha i forbindelse med et mellomoppgjør.

Jeg synes å skimte at de som har meislet ut innstillingens ordlyd, slik den er lagt frem her i dag, har tatt større hensyn til å komme frem til en innstilling, hvor den offentlige sektor og toneangivende

industriforbund kunne møtes i formuleringer, enn til ivaretagelse av alle de grupper som LO har plikt til å ivareta.

Det synes for meg som om innstillingen har søkt å legge til rette åpninger for forhandlinger for den offentlige sektor i forhold til arbeidslivet for øvrig, mot at man ikke skal berøre den lokale forhandlingsrett i den private sektor. Derved har man eliminert alle de i privat sektor som har normallønnsavtaler, uten stedlige forhandlingsmuligheter og uten glidningsmuligheter i tariffperioden.

Dette vil i sin konsekvens si at denne viktige del av LOs medlemsstokk vil bli stående med den lønn som ble avtalt våren 1986 i hele to år fremover – til tross for devaluering, til tross for ekstra skattepakke, til tross for varsel om flere pakker, og uavhengig av de pris- og avgiftsforhøyelser man kan forvente i 1987.

– Man snakker om moderasjon, og det ligger selvfølgelig sterk moderasjon i å unnlate å kreve generelle tillegg, men jeg tror mange av LOs medlemmer som lønnes etter normallønnsatser – som blir stående på stedet hvil lønnsmessig i to år – er enig med meg i at det finnes grenser for å fordele moderasjonens regning.

Vi vet alle at langt opp mot 75% av lønnsutviklingen i den private sektor skjer utenfor de sentrale oppgjør. Derved sier det seg selv hvem som skal betale regningen. Like klart er det vel også at det er blant de normallønte man finner de fleste lavlønte. Selv om jeg nå har vært med i dette gamet en god del år, trodde jeg i min naivitet at en av de fremste oppgaver vi hadde, var å fordele goder og byrder – små eller store – på en rettferdig måte. Jeg kan dessverre ikke se at dagens innstilling vitner om det. Heller ikke tidligere vedtak i denne forsamling om å søke å rette opp skjevheter som måtte være til stede, synes å være fremtredende i innstillingen.

La meg så understreke, slik at det ikke skal være noen tvil – også jeg og det forbund jeg representerer er innstilt på sterk moderasjon. Vi, som medlemmer av det samfunn vi lever i, landets konkurranseevne, ivaretagelse av arbeidsplasser, bibehold av vår sosiale standard, og ikke minst den sittende regjeringens økonomiske problemer i vid målestokk, tilsier dette. Men regningen, kamerater, må få et tilsnitt hvor alle får følelsen av at man yter etter evne.

Jeg synes eksempelvis ikke at LO kan være tjent med den forskjellsbehandling av grupper som innstillingen innebærer – grupper med like lønssystemer, avhengig av om den enkelte er ansatt i stat, kommune eller privat virksomhet. I beregninger, datert 15. oktober 1986, fra økonomisk kontor, vil den offentlige sektor allerede ha disponert en ramme på 6,29% for året 1987, inkludert den ene prosent som var satt av til justeringsforhandlinger, og som skulle tre i kraft pr. 1. januar i år.

Vårt forbund har en lønnstakergruppe – bussarbeiderne – som i lønssystemssammenheng er nøyaktig lik den offentlige sektor. Forskjellen er bare at vår gruppe ikke har normeringsforhandlinger, heller ikke andre åpninger for lønnstillegg i 2-årsperioden. Samtidig er lønnsoverhenget bare mellom 2 og 2,5%, d.v.s. langt opp mot 4% mindre enn offentlig sektor.

– Dette er første gang, såvidt jeg kan huske, at vi innbys til å fatte en beslutning som eliminerer vår rett til å møte den annen part i forhandlinger.

For oss er bl.a. konsekvensen den, at vi heller *ikke* gis anledning til å benytte den økonomi Samferdselsdepartementet i sitt budsjett har beregnet for bussarbeiderne, der det klart er gjengitt at departementet har beregnet en lønnsutvikling på 6,5% for denne gruppe. Alle vet jo at kollektiv persontrafikk er statsstøttet, men her er vi jo bare på lik linje med offentlig sektor. Forskjellen er bare at vilkårene fra før er dårligere i privat sektor.

– Min dissens er formet generelt, fordi jeg selvsagt vet at andre arbeidstakergrupper på normallønn er i samme situasjon, selv om det er på noe forskjellige premisser. Jeg ønsker ikke å eliminere det opplegg som foreligger, hverken for privat eller offentlig sektor, – opplegget er helt sikkert etter beste overbevisning fra de som har arbeidet med det. Det jeg ønsker er at Representantskapet skal skape åpninger for et mer rettferdig mellomoppgjør i 1987.

– Det foreligger også et forslag til uttalelse som skal legges frem til vedtak her i dag. Jeg har ingenting imot denne uttalelsen, men er ikke alle de forutsetninger som ligger i dette utkastet bare ønskemål fra vår side. Hittil har i hvert fall ikke jeg sett eller hørt et eneste lite tegn på at Regjeringen akter å gi noen som helst form for garantier. Hva – dersom Regjeringen av politiske grunner ikke følger opp våre intensjoner, eller kanskje ikke klarer å følge dem opp. Med den sammensetning Stortinget i dag har, er det ingen garanti for opplegget. Kompromiss hører jo til dagens orden. Jeg er interessert i å høre hva vi da skal gjøre. Jeg går likevel inn for uttalelsen, fordi vi i hvert fall her gis anledning til å frembringe våre ønskemål.

– Jeg står nå i den unike situasjon at jeg er den eneste som har stemt imot innstillingen som er lagt frem av Sekretariatets flertall. I går fremmet jeg et forslag til tillegg til første avsnitt om forhandlingene for 2. avtaleår, som var noe upresist. Når jeg nevnte unik situasjon, er det fordi jeg ikke har noen av Sekretariatets øvrige medlemmer å konferere med når jeg nå fremlegger et mer konkret forslag.

– Jeg fremmer følgende endringsforslag til Sekretariatets innstilling vedrørende *forhandlingene for 2. avtaleår*:

«Første avsnitt endres til:

«Tariffoppgjøret i 1986 ble gjennomført som et forbundsvist oppgjør. Alle avtalene er to-årige. Både i offentlig og privat virksomhet er det avtalt lønnsforhandlinger ut fra den økonomiske utvikling. Etter en total vurdering har en kommet til at en ikke overfor noen arbeidsgiversammenslutning reiser krav om sentrale lønnstillegg våren 1987.

Unntatt er de grupper som ligger under 110% av industriens gjennomsnitt og som ikke kan påregne lønnsutvikling i 1987.»

Mitt tilleggsforslag er understreket.

– Når denne presisering er gjort, er det av to årsaker. For det første har det aldri vært min mening å legge til rette forholdene for lønnstillegg for de som allerede har en lønn som ligger langt over gjennomsnittet, og for det andre, bør mitt forslag til begrensninger være vel kjent fra før, hvor vi mer enn én gang har forhandlet oss frem til lavtlønnstillegg med basis i både 110 og 120% av industriens gjennomsnitt.

Av hensyn til solidariteten med de lavtlønte, anbefaler jeg Representantskapet å vedta mitt tilleggsforslag.

Einar Hysvær, Sekretariatet: – Det har ikke vært noen enkel sak å komme frem til et forslag om at det ikke skal reises krav om sentrale lønnstillegg. Det er jo ikke normalt for oss fagforeningsfolk å fremme slike forslag.

– Vårt forslag vil bidra til å forsterke lønnsforskjellene innenfor LO-N.A.F.-området mellom arbeidstakere som får lokale tillegg i tariffperioden og de som må vente i to år på lønnstillegg. Vi må forstå den bitterheten som er til stede.

– Med vårt forslag til vedtak kan det selvsagt påstås at vi bidrar til å svikte de lavtlønte ennå en gang. Når jeg likevel – tross mine motforestillinger – står bak innstillingen fra Sekretariatet, så er det «etter en samlet vurdering», som det så fint heter. Jeg føler meg likevel overbevist om at et stort flertall ville slutte opp om en mer rettferdig og solidarisk løsning, hvis det hadde vært mulig i dagens situasjon.

– Forslaget er også en balansegang. Det er så mange hensyn å ta. Blant annet forholdet til privat og offentlig sektor, hvor f.eks. teksten i bestemmelsene for 2. avtaleår er avgjørende. Hva vi i LO ved-

tar får avgjørende betydning for hele det totale oppgjøret. Hvis vi lager særordninger vil det bli mange ganger forstørret hos dem som kommer etter oss.

Vårt opplegg bidrar i alle fall til å sikre oss mot inngrep i den enkelte tariffavtale. Jeg kunne også nevne en rekke andre forhold som taler for opplegget.

– Forslaget som foreligger viser at LO er ansvarsbevisst. Derfor må det også være en absolutt forutsetning at LO-medlemmenes moderasjon får gjennomslag over hele linjen. La oss ikke oppleve at vi og våre medlemmer i fagbevegelsen blir stående igjen med «skjegget i postkassa» etter at andre grupper på et senere tidspunkt har fått en bedre behandling enn vi kan tilby våre medlemmer.

– Egentlig skulle vi vel også i privat sektor hatt en mulighet til å vurdere situasjonen senere på året, f.eks. til høsten. Jeg minner om representantskapsmøtet i januar 1986, hvor det fra vårt forbund ble gitt uttrykk for at det burde bli forbundsvise forhandlinger også for 2. avtaleår. Dette for å gi forbundene muligheter til å rette opp skjevheter innenfor de enkelte overenskomstområder, som oppstår som følge av at ikke alle får tillegg lokalt.

I Representantskapets vedtak i 1986 fremgår at det må gis spesielle tillegg til dem som har sakkett etter i lønnsutviklingen. Jeg kan forsikre om at det gjorde vi for våre overenskomstområder i ganske stor utstrekning ved tariffrevisjonen i 1986. Nå skjer det imidlertid intet i en toårsperiode fra 1986 til 1988, og dette er selvfølgelig ikke tilfredsstillende. Det er derfor en del av forbundene i LO som ofrer ganske mye når vi nå går inn for at det ikke skal reises krav. Det ville utvilsomt være mest korrekt i henhold til en solidarisk inntektspolitikk, som er nedfelt i Handlingsprogrammet, at vi på en eller annen måte kunne ha reist krav spesielt for de lavtlønte. Jeg er imidlertid klar over at dette kanskje ville skape mange praktiske problemer, og kanskje også strategiske problemer vis a vis N.A.F. Derfor har jeg under tvil sluttet meg til forslaget om ikke å reise krav.

Likevel synes jeg ikke det ville være riktig av meg å være med på et slikt vedtak her i Representantskapet uten å ha påpekt disse forhold.

– Garantiordningen vil kunne rette opp noe for en del lavtlønnsgrupper. Det må i alle fall ikke herske tvil om at garantiordningen skal gi seg utslag også i 1987. Vi må ikke komme i den situasjon at Norsk Arbeidsgiverforening på et senere tidspunkt – 1. oktober – viser til vedtaket i Representantskapet og motsetter seg at garantiordningen skal gi seg utslag i 1987. Derfor må det settes opp en protokoll mellom LO og N.A.F. om dette forholdet. Jeg håper

inderlig at vi kan få dette bekreftet her på møtet.

– Når det ikke kreves tillegg som kan rette opp skjevhetene for de lavtlønte, så må vi også vurdere spørsmålet med tanke på framtida, og da først og fremst ved neste tariffoppgjør – i 1988. Hvis det skal bli vanlig praksis at det blir lite eller ingenting å hente i mellomoppgjørene, så må vi ta konsekvensen av dette ved tariffrevisjonene. Jeg tenker med gru på hvis det i 1988 skulle bli fellesoppgjør med moderate lønnstillegg. Da ville vi oppleve en ytterligere forverring av de lavtløntes kår og skjevhetene ville forsterke seg enda mer.

Derfor tror jeg den eneste muligheten vi har til å få rettet opp skjevheter innenfor mange av våre overenskomstområder er at vi gjentar det som skjedde ved de tre siste tariffrevisjonene – i 1982, 1984 og 1986 – nemlig forbundsvise oppgjør. Forbundsvise oppgjør må vi ha i 1988, uansett hvilken regjering vi har.

Når det gjelder Walter Kolstads forslag, vil jeg nevne at i flere møter i Inntektspolitisk utvalg i LO, forsøkte vi å finne en løsning som kunne imøtekomme de lavest lønte som ikke har lønnsglidning. Akkurat den gruppen Kolstad tilsynelatende er talsmann for. Men vi var aldri i nærheten av 110 prosent.

Arnulf Ingvaldsen, Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund:
– Det snakkast mykje om økonomisk krise, om nødvendigheten av å stramma inn, om å betra produktiviteten, – handelsbalansen osv. Svært mange oppfattar dette som eit spørsmål om lønnstillegg eller ikkje, – og tar utgangspunkt i at den beste og raskaste løysinga på probleme er å stoppa eller begrensa lønnsveksten.

Sjòlsagt er dette viktig, men berre dersom også andre forhold vert retta på.

Det er etter mitt skjønn mange ting som er ut av lags i samfunnet i dag. Tidligare var det som så fint heitte «grundere» folk som skapte virksomhet, bedreiv produksjon, verdiskapning som var knytt til konkrete produkt. Denne typen investeringar tok mesteparten av det vi kallar «risikokapital». I dag går mesteparten til foretak som driv pengebyte, lånevirksomhet, forsikring og inkasso.

Kvifor?

For det første, playboyøkonomien Høgre gav oss i si regjeringstid, har gitt oss eit rentenivå som er drepende for all konkurranseutsett virksomhet, og sjòlsagt svært lønns- og kostnadsdrivande. Rentenivået hindrar dei som må investera for å betra konkurransevna i og gjera nettopp det, samstundes som ledig kapital aldri lengre søkjer slik virksomhet.

Staten sløser med midlane, 20 til 30 milliardar går med til å stimulera til auka bruk av forsikring og banktenester, desse økonomiske gigantane får truleg større overføringar over skattesetelen enn fiske, jordbruk og industri til saman. Dei er ikkje konkurransutsette.

Det er lett å få temperaturen opp hjå folk når du viftar med f.eks. landbruksstøtta, men pirkar du i SMS grin dei for si sjuke bestemor, langt inn i egne rekker. Det kan vera pengebyteverksemdene si marknadsføring, der einkvar som betalar i fellesskapet vert stempla som mindre begava, som gjer at folk er så lite oppteken av overføringsmekanismene her.

Det er pengar nok i samfunnet til å løysa dei oppgåvene vi står overfor. Det er berre det at fordelinga er så skeiv. Vi kan godt ta eit nulloppgjør og to, dersom politikarane har mot til å fordela innstramingane rett. – Viser vilje til å stimulera til investeringar for satsing på skapande verksemd, og ikkje på parasittfunksjonar innan pengebytte, og andre fordyrande meglarfunksjonar. Med andre ord evne og vilje til å styra landet i ein retning vi kan ha tillit til.

Dette er ikkje meint som ei einseitig kritikk av vår eiga regjering. Det set ein gjeng på stortinget frå alle parti, som burde ha eit ansvar. Sjå berre på Høgre som snakkar om mindre skatt for sine utvalde, er det det som skal redda økonomien?

Me må senda herifrå eit kraftig signal til politikarane, at dersom dei ynskjer at vi skal visa ansvar, så får dei jamen gjera noko sjølv gjennom evne og vilje til styring av utviklinga, og då med fleire salderingspostar enn dei LO-organiserte.

Sånt sett er eg lite glad for å sjå i Dagsrevyen at vi skal ha eit nulloppgjør, fleire dagar før representantskapsmøte, og det til overmål utan krav til rentenivået, skattesystemet, eller for å stoppa misbruket av stimuleringstiltak for skjerma næringar som bank og forsikring.

Gunnar Grimnes, Sekretariatet, sa at det var med noe blandede følelser han nå sto på talerstolen og skulle møte en situasjon som på mange måter står i «blåmandagens» tegn. – Blåmandag i den forstand at vi som nasjon og som forbrukere må erkjenne at vi i noen år har tatt ut mer enn vi kunne produsere. Nå i oppgjørets time ser vi at dette ikke går lenger. Inntekter og utgifter må bringes i balanse. Industrien må gjenreises.

– Jeg føler bitterhet mot den borgerlige regjeringen som mot bedre vitende satte landets økonomi i en vanskelig og alvorlig situasjon. Ved å åpne pengeslusene og fjerne alle restriksjoner i

kredittpolitikken, skulle det settes fart på Norge. Spekulantene fikk fritt armslag. Mennesker uten tilbakebetalingsevne ble fristet til å låne penger. Det måtte gå galt. Nå skal regningen betales, og det må vi alle være med på.

– Vi raser, og med full rett, over høye renter og forsikringspremier, gebyrer og provisjoner. Men det er på denne måten banker og forsikringsselskaper velter sine tap over på den vanlige mann og kvinne.

Jeg skulle gjerne sett at Willoch og Presthus i noe større grad fikk ta ansvaret for den situasjon de skapte med sin «ville» politikk.

– Nå er det Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen som må rydde opp. Det er ikke lett og det koster.

– Når det er sagt, vil jeg gjerne legge til at det er styrke for vårt land at vi har en fagbevegelse som tar ansvar også for andres feilgrep. Det skal vi gjøre også denne gang, men noen betingelser må vi stille overfor de politiske myndigheter. Det er Regjeringens ansvar å sørge for at de innstramningstiltakene vi nå har fått, og de som er varslet, må omfatte alle. Renten må komme under kontroll, om nødvendig må det settes styringstiltak på kredittvesenet. Vi kan ikke gjenreise den sosiale boligbyggingen, – heller ikke norsk industri – med nåværende rentenivå. Det må være helt klart. Det er et alvorlig problem vi her står overfor.

Videre er det en hovedforutsetning at priskontrollen forsterkes. Vi har registrert en til dels dramatisk prisstigning innenfor enkelte områder, men hvor er priskontrollen og prisdirektøren? Blant annet i Aftenposten har prisdirektør Bakke manet til moderasjon, med en spesiell pekefinger til de fagorganiserte. I neste omgang skrives det igjen i Aftenposten, og av den samme herr Bakke, at markedskreftene må få større innvirkning på prisdannelsen. Da blir mitt spørsmål: Har vi noen priskontroll, eller sitter vi med et byråkratisk organ som ikke lenger har noen berettigelse, og som burde nedlegges.

Det er nødvendig å stille dette spørsmålet her og nå, ikke minst med bakgrunn i at vi som en hovedforutsetning for den moderasjonslinje vi nå gir oss inn på, forutsetter en forsterket priskontroll.

– Fra Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbunds side slutter vi opp om Sekretariatets forslag. Vårt landsstyre behandlet allerede i januar den situasjon vi er oppe i, og har klart sagt at vi skal ta vår del og vise moderasjon, men understreker de forutsetninger jeg tidligere har nevnt – og som også inngår i det fremlagte dokument.

– La oss håpe at vi med dette gir et viktig bidrag til å gjenreise landets økonomi, og at vi også oppnår en nødvendig signaleffekt utover egne rekker. Det siste er særdeles viktig.

John Stene, Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund: – Det er et mellomoppgjør og ikke et ordinært tariffoppgjør vi er samlet for å snakke om i dag. Det vi har å holde oss til er de forhandlinger som skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet, og utsiktene for 2. avtaleår, samt pris- og lønnsutviklingen i det første avtaleår.

– Det er grunn til å understreke at verken myndighetene, arbeidsgiverorganisasjonene eller vi i fagbevegelsen må gjøre noe med det som er lagt til rette her. Myndighetene må ikke oppføre seg som om mellomoppgjøret i 1987 kan bringe Norge ut av de økonomiske problemene landet har kommet opp i, og som er forårsaket av helt andre ting enn lønningene til folk flest.

– Nå venter vi at Regjeringen vil vise større mot til å gå løs på forholdene innen bank- og kredittvesen, og til å overvåke den løsslupne avansegaloppen på varer og tjenester vi ser i samfunnet. Her er det virkelig noe å hente med tanke på prisutvikling og inflasjon.

Arbeidsgiverorganisasjonene må ikke gjøre regning med å få endret overenskomstbestemmelsene i avtaleverket vårt ved de kommende forhandlinger. Det er det ikke hjemmel for i de avtalene vi inngikk i 1986. Jeg viser her til hva jeg sa om forhandlingsgrunnlaget.

– Vi i fagbevegelsen må heller ikke stille urealistiske forventninger til et minioppgjør som dette vi nå skal igjennom. Det var gjennom lock-out og streik at det avtaleverket vi har idag så dagens lys ved forhandlingene i 1986. Derfor må vi understreke at verken arbeidsgivere eller myndigheter må forsøke å begrense eller oppheve de bestemmelser vi fikk inn i dette avtaleverket.

– Det må også være slik, som Sekretariatet sier i sine dokumenter, at moderasjonen også må gjelde alle de andre gruppene vi har i samfunnet.

– Jeg tror det nå er på tide at myndighetene virkelig bretter opp armene for å ta et krafttak når det gjelder landets økonomi. Skal LOs medlemmer være med på å bære byrdene og gjenreise balansen slik at vi ikke forbruker mer enn vi produserer, så må også den økonomiske politikken legges til rette for at vi kan være med og bidra til dette. Det må gjøres slik at det ikke kun er lønnsomt å bytte papirer på Børsen, men at det blir lønnsomt å investere i virksomheter som skaper nye produkter som kan selges, og som skaper sysselsetting.

– Til slutt vil jeg si litt om forholdet til bank- og kredittvesen. Når man snakker om moderasjon og samfunnsansvar, så tror jeg det er all grunn til å ta i med hardhanda overfor hele kredittvese-

net, både bank, forsikring og alle de øvrige finansieringsselskaper. Jeg tror det er på tide at disse bringes under kontroll. Når de elegant sitter og øker sin utlånsvirksomhet med milliardbeløp utover de rammer som myndighetene søker å legge, så nytter det ikke lenger bare å appellere og høre på deres etterlysninger av tiltak fra myndighetene uten at disse tiltakene kommer. Vil de ikke vise det samfunnsansvaret som vi andre ved enhver anledning skal vise, så må tiltak for å lære dem til å ta samfunnsansvar settes i verk.

– Jeg støtter Sekretariatets innstillinger til vedtak her i dag, både dokument 1 og 2.

Annar Lille-Mæhlum, Oslo fylke: – I Oslo samorganisasjon har vi lenge arbeidet med en strategi når det gjelder landets økonomiske politikk, og det er gledelig at Sekretariatet til dette møte har forberedt en uttalelse om den økonomiske politikken.

– Det norske samfunn har de siste årene hatt store oljeinntekter og en kraftig verdiskapning. Men i stedet for å omsette verdiene i nødvendige reformer, bygget de borgerlige regjeringene ned velferdsstaten. Den økonomiske politikken ble overlatt til markedet. Resultatet var økte forskjeller, en kredittpolitikk som sprengte alle rammer, et skyhøyt privat forbruk hos enkelte, manglende dekning av elementære velferdsbehov og økt privatisering av samfunnet. Økt vekt på markedsøkonomien i et samfunn med store verdier har ført til stor ubalanse i norsk økonomi. Vi forbruker mer enn vi produserer, noe som forsterkes av bankenes utlånspolitikk. Fallet i oljeinntektene har økt behovet for en radikal omlegging av den økonomiske politikken, med vekt på sosial utjamning, omfordeling og en aktiv reformpolitikk.

– En regjering utgått av arbeiderbevegelsen må føre en alternativ politikk i forhold til sine forgjengere. Det stilles krav om at søkelyset rettes mot kredittpolitikken, og ikke mot lønnsutviklingen og de offentlige utgifter.

Norsk fagbevegelse krever at Arbeiderparti-regjeringen nå viser politisk vilje til økt bruk av planøkonomisk styring av en økonomi som for lenge har regulert seg sjøl ved hjelp av markedet.

– Fagbevegelsen bør i slike situasjoner peke på følgende hovedområder, som er helt nødvendige for å styre økonomien og sikre en sosial fordeling av godene.

Det gjelder spesielt fire forhold:

- et bedre skattesystem,
- en styrking av statsbankene,
- Norges konkurranseevne, og
- en stimulering av økt vekst i produksjon og verdiskapning.

– Det er behov for et skattesystem som fordeler skattebyrdene mer rettferdig og ut fra den enkeltes faktiske yteevne. En forutsetning for en rettferdig ordning er at det innføres et skille mellom arbeids- og næringsinntekt. Dessuten at rentefradraget begrenses. Regjeringen må utvise en større aggressivitet for å få endret dagens skattesystem, og det må settes i gang en informasjonskampanje samtidig med lansering av vesentlige reformer.

– Statsbankene må styrkes og brukes aktivt som et kredittpolitisk virkemiddel. Fagbevegelsen bør i så henseende kreve at det opprettes en statens forretningsbank.

– Norges konkurranseevne er kritisk i forhold til de land vi konkurrerer med. En renteregulering er derfor viktig også for å senke de enorme kapitalkostnadene norsk næringsliv belastes med. Fagbevegelsen må på det sterkeste tilbakevise at det først og fremst er lønnsutviklingen som svekker konkurranseevnen. Regjeringen må gå inn med sterkere tiltak som styrer bankene på en mer effektiv måte enn i dag. Reguleringen av rentepolitikken må også omfatte det «grå» lånemarkedet. Styling av kredittpolitikken må skje samtidig med en gjeninnføring av valutareguleringene.

– Det må stimuleres til økt vekst, produksjon og verdiskapning i fastlands-Norge. Det betyr at det legges til rette for investeringer i næringslivet som gir god samfunnsøkonomisk avkastning og sikrer arbeidsplassene – i stedet for, som i dag – at vi ser store fortjenester på finanstransaksjoner og børsspekulasjoner. En stimulering av næringsvirksomheten må ikke alene føre til økte eierinntekter. Et skille mellom nærings- og arbeidsinntekter i skattesystemet er her et viktig virkemiddel.

– Jeg har tro på at hvis vi klarer å få gjennomslag for det økonomiske manifest Sekretariatet har innbudt Representantskapet til å ta stilling til, skal vi kunne greie å opprettholde kjøpekraften for brede lønnstakergrupper, og særlig de som har lavest lønn. Hvis vi klarer å få gjennomslag for denne økonomiske politikken, så er det mulig at det er tilrådelig å kjøre en moderasjonslinje. Men en moderasjonslinje fra LO krever også at Regjeringen bidrar i det inntektspolitiske samarbeidet det er invitert til. Da er det en forutsetning at de gjør alt for å følge opp det politiske og økonomiske manifest som vi her skal ta stilling til.

– Når det gjelder tariffoppgjøret vil lavere renter, en prisregulering og like muligheter for alle til rentefradrag, bidra til at de som i dag har lavest inntekt etter hvert kan få mer i lønningsposen. Ut fra det vil jeg gjerne se dokument 1 og 2 i sammenheng. I den anledning fremmer jeg følgende forslag:

«Det er en forutsetning at LOs moderasjonsvilje blir fulgt opp av et aktivt engasjement fra Regjeringens side når det gjelder kravene i Representantskapets uttalelse om den økonomiske politikken. Store grupper lavtlønte vil etter dette få mer enn et 0-oppgjør.»

– Det var et forhold jeg ikke fant igjen i de dokumentene som er lagt ut, og det gjelder statsbankene. Vår bank – Landsbanken – er ikke sterk nok til å hjelpe alle hussøkende, spesielt unge. Vi må få en statens forretningsbank som kan bidra til å styre kredittpolitikken i større grad enn det som gjøres i dag.

– Jeg fremmer derfor følgende forslag:

«Samfunnsmessig viktige formål må sikres gjennom styrking av statsbankene. Det må opprettes en statlig forretningsbank som gis betingelser som gjør den slagkraftig og konkurransedyktig i forhold til andre banker.»

Odd Bach, Norsk Transportarbeiderforbund: – Det er ikke alltid like moro å støtte et mindretall, – det er så mye tryggere blant flertallet. Imidlertid mener jeg at det denne gang er nødvendig å støtte mindretallet.

– Jeg vil gjerne begynne med en ganske realistisk vurdering av situasjonen når det gjelder det året vi allerede er inne i – med utgangspunkt i forslaget til rammer for årets oppgjør som er foreslått av Sekretariatets flertall.

Det er beregnet at den private sektor gjennomsnittlig vil ha et lønnsoverheng fra 1986 på ca. 4 prosent. Med andre ord vil vi gjennomsnittlig få en nominell lønnsøkning på ca. 4 prosent, uten å få ytterligere lønnsøkninger. Samtidig vet vi at selv om ikke prisene stiger så mye som en tiendedel i 1987, så vil vi parallelt med lønns-overhenget ha med oss et prisoverheng på ca. 3,7 prosent. Uten lønnsøkning eller prisstigning i 1987, vil sluttresultatet kunne gi noen tiendedeler i reallønnsfordeler i gjennomsnitt.

– Det foreliggende forslag innebærer at en del ikke helt ubetydelige lønnstakergrupper vil måtte avfinne seg med det som lønns-overhenget fra 1986 representerer, hvis de i heldigste fall ligger på gjennomsnittet – altså på ca. 4 prosent.

– Det er imidlertid svært lite som tyder på at prisene bare vil stige med det prisoverhenget fra 1986 representerer – altså ca. 3,7 prosent. Derimot er det vel kanskje sannsynlig – hvis alle makter står oss bi – at vi kan komme unna med en prisstigning på ca. 8 prosent. – Et forenklet regnestykke vil da for de grupperinger

Kolstad har forsøkt å ivareta i sitt forslag, innebære en reallønnsnedgang på 5-6 prosent.

Det er videre varslet generelle innstramningstiltak, uten at jeg vet hva det vil innebære. Jeg tror imidlertid ikke at jeg tar for hardt i når jeg antyder at en del ti-tusener av våre medlemmer vil måtte avfinne seg med en nedgang i disponibel realinntekt på langt borti-mot 10 prosent.

– Jeg synes denne situasjonen er veldig dramatisk. Det er ikke så dramatisk for inntekter som f.eks. 200.000 kroner, men det er svært dramatisk for inntektsnivået 120-130.000 kroner. For enkelte tror jeg det er så dramatisk at de får store problemer med å klare seg i 1987.

Det viser seg også at det er en klar sammenheng mellom lønnsnivået og mulighetene for å oppnå lokale lønnstillegg, slik at de gruppene som tradisjonelt har utpekt seg som lavtlønnsgrupper, er de som har minst mulighet til å gjøre noe med sin egen situasjon.

– Med utgangspunkt i det forslaget som foreligger fra Sekretariatet er det allerede av flere rettet søkelyset på at moderasjon og ansvar i denne sammenheng ikke ene og alene må ligge på fagbevegelsen, og at ikke minst myndighetene må gjøre sitt til at denne moderasjonen skal gi seg utslag totalt sett.

– Jeg er enig i dét, og jeg er heller ikke i tvil om at Regjeringen er innstilt på å gi sitt bidrag. Men vi må ikke glemme at situasjonen i Stortinget er nøyaktig den samme i dag som den var etter valget i 1985. Vi må gjerne ha tiltro og stille krav, men det er ikke ene og alene Regjeringens innstilling som er avgjørende for hvordan den økonomiske politikken skal utvikle seg i den nærmeste fremtid.

Jeg tror kanskje det er noe naivt å tro at det stortingsflertallet vi har i dag fullt ut vil støtte opp om de mer ideelle målsettinger Regjeringen måtte ha. Begrensningen er i høyeste grad til stede.

– Det har vært snakket mye om at når vi viser ansvar og moderasjon, så må det være en klar forutsetning at også andre gjør det. Jeg hørte en av de nye «guruene» i Arbeidsgiverforeningen, viseadministrerende direktør Magnussen, for knappe fjorten dager siden kom med en reaksjon på at Gunnar Berge hadde «løftet pekefingeren» overfor arbeidsgiverne og pekt på det ansvaret de hadde når det gjaldt å bidra til en moderat lønnsutvikling i 1987. Magnussen var nærmest fnysende da han reagerte på utspillet. For det første var det selvsagt uhørt at en finansminister tillot seg å løfte pekefingeren mot Norsk Arbeidsgiverforening og arbeidsgiverne her i Norge. Det ble spurt om ikke den gode Berge var klar over at dette var noe som ble regulert av markedsmekanismer, og at arbeidsgivernes ansvar i første rekke var å drive en lønnsom bedrift. Hvis det

da bl.a. skulle resultere i relativt store lønnstillegg, så var det et forhold myndighetene måtte avfinne seg med som en naturlig konsekvens av det norske samfunnet anno 1987.

– Jeg tror ikke vi skal forvente noen oppslutning fra Norsk Arbeidsgiverforening eller fra de enkelte arbeidsgivere rundt omkring i landet, selv om det verbalt kommer til uttrykk.

Jeg vil trekke den konklusjon at hvis vi nå ikke forsøker å gjøre noe for de grupperingene som står i fare for å gå igjennom 1987 uten lønnstillegg, vil de få en nedgang i sin disponible realinntekt på opp til 10 prosent. Da har vi sviktet en vesentlig gruppering av våre medlemmer, og jeg har relativt lett for å se en med 200.000 kroner i øynene og si: «Det er et resultat av moderasjon at du får klare deg med lønna fra i fjor», men jeg vil få store problemer med å forsvare dette overfor folk med 120-130.000 kroner i årsinntekt.

Sverre Worum, Skolenes Landsforbund, sa at han sluttet seg til foregående taler som sa at det ikke var lett å være avviker, – ikke minst var det svært vanskelig i en del LO-forsamlinger.

– Jeg er fullt klar over at Norge etter fem års styring av Industrieforbundets Kåre Willoch er konkurs, at de borgerlige har levert boet inn til akkord, og at Gro har overtatt for å redde stumpene. Det er således ikke den rette tiden til å hente ut store overskudd og ekstragoder.

– Men er det LO som igjen som eneste part skal pålegge sine grupper og medlemmer moderasjon? Jeg har lest protokollene fra de representantskapsmøter som har behandlet tariffoppgjørene under Høyre-styret. Ved oppgjøret i 1982 sa vi: «Fagbevegelsen vil fortsatt stille følgende oppgaver i forgrunnen: full sysselsetting, sikre fellesgodene, dempe pris- og kostnadsveksten. I tillegg til dette er opprettholdelse av kjøpekraften et sentralt element i fagbevegelsens politikk.» Fra tariffoppgjøret 1983: «Kjøpekraften må opprettholdes for de med lavere og midlere inntekt.»

I 1984 stilte vi krav om å opprettholde realinntekten fra 1983, og i 1985 stilte vi krav om at kjøpekraften fra 1984 måtte sikres opprettholdt. I 1986 sa vi: «Det kreves generelle lønnstillegg som bedrer levestandarden og sikrer at LO-medlemmene ikke sakker etter i forhold til andre grupper.»

– I fem år har LO kjørt moderasjonslinjen, men har andre grupper gjort det samme? Dagblad-oppslag i dag forteller at direktørene stadig blir rikere og rikere. I fem år har de borgerlige gitt industri- og kapitalkreftene fritt spillerom. Disse muligheter har de ensidig utnyttet til å skaffe seg økonomiske og materielle goder.

Industriproduksjonen og eksporten, som vi alle skal leve av, har stagnert.

– Ut fra disse erfaringer er min oppfatning at vi nå må stille krav om styring av andre grupper, og så får vi vurdere våre krav ut fra de resultater som foreligger for disse gruppene. – Våre medlemmer ønsker ikke lenger et moderasjonsforbund, og innen vårt organisasjonsområde tilsier dette at vi ikke er konkurransedyktige. Medlemsbevegelsen i andre forbund tyder på en tilsvarende holdning.

– Hvordan vil det foreslåtte vedtaket virke? Der det er noe å ta skjer overrisslingen fra toppen, og tilleggene tar av etter hvert som de nærmer seg bunnen av pyramiden. Der det ikke føres lokale forhandlinger er det intet å hente. Det offentlige område får anledning til å vente og se.

– Jeg kan ikke se at dette er et rettferdig og riktig krav. Funge- rende LO-leder har gang på gang pekt på faren ved at størstedelen av lønnstilleggene tas ut lokalt. Vi kan lett forsterke denne tendensen gjennom det vedtaket som er foreslått i dag.

– Det er også pekt på at vi har muligheter for igjen å få en borgerlig regjering. Ser de det da slik at Gro nå har temmet LO, slik at vi er uten forhandlingskampmidlet.

– Mitt krav er at LO må være en kamporganisasjon og drive igjennom forutsetningene.

– Ut fra dette har jeg omformet Sekretariatets forslag. Det er selvsagt aldri lett på et møte å lage et godt alternativ. Andre har jo kunnet behandle og diskutere saken i ukevis. Den kunnskap jeg har om dette er gjennom avisene og en orientering i kartellstyret i går.

– Mitt forslag har følgende ordlyd:

Lønnsforhandlinger våren 1987

«Representantskapet forutsetter at moderasjon får gjennomslag i andre grupper. Dette er et ansvar for arbeidsgivere både i privat og offentlig sektor.

Andre inntekter må undergis en stram behandling. Det må heller ikke gis inntektstillegg i jordbruk og fiske. Prisloven og/eller andre reguleringsmuligheter må utnyttes, slik at den stramme linje også gjøres gjeldende for de frie yrkesgrupper.

Det må forutsettes at en stram linje føres av næringslivet. Bedriftenes fortjeneste må gi grunnlag for produktive investeringer som styrker bedriftene, arbeidsplassene og konkurranseevnen – ikke fortjenesteøkning for eierne. Det forutsettes at myndighetenes prispolitikk understøtter en slik linje.

I samsvar med reguleringsbestemmelsene for privat og offentlig sektor for 2. avtaleår forutsettes det at lønnsutviklingen for de LO-organiserte blir vurdert særskilt i forhold til andre grupper og inntekter.

I 1986 ble store arbeidstakergrupper kastet ut i streik eller lock-out av sine arbeidsgivermotparter. Derfor må Representantskapet på det sterkeste advare mot at Regjeringen eller Stortinget forsøker å oppheve eller begrense sentrale bestemmelser i etablerte tariffavtaler mellom hovedpartene i arbeidslivet.»

Jardar Hendricksen, Østfold fylke: – Når det gjelder de dokumentene som er framlagt her i dag, er det vel bare å erkjenne hvilken situasjon vi er oppe i. Det er jo en konsekvens av vår nåværende tariffpolitikk? Det er vel derfor fint lite vi kan gjøre med det.

– Samtidig vil jeg gi uttrykk for stor sympati for de problemer Walter Kolstad strir med. Det er en rekke forbundsområder som har normallønnsoverenskomster, og for disse arbeidstakerne er det bittært å få et vedtak som dette lagt på bordet. Det er heller ikke alle som helt skjønner hva som ligger i et minioppgjør.

– Når det er sagt, synes jeg vi bør legge ansvaret der det hører hjemme, nemlig på Willoch-regjeringens katastrofale økonomiske politikk. Det har ført oss opp i et uføre som vi nå skal betale regningen for. De veletablerte og høytlønte som nå har skodd seg under Presthus betaler ingen regning.

Vanlige arbeidstakeres selvangivelser blir nitidig gransket, mens ligningskontorene ikke har nok folk til å gjennomgå mere kompliserte selvangivelser, og samfunnet taper milliarder på skatte- og avgiftsunndragelser. Vi hadde ikke behovd å ha økonomiske problemer i vårt samfunn hvis vi bare hadde mot til å foreta undersøkelser der hvor det virkelig er noe å hente. Økonomiske forbrytelser har ikke politiet kapasitet til å etterforske, og slike saker blir som regel henlagt.

– Når det gjelder forslaget til uttalelse, så er vel alle enige i de kravene som stilles i den. Men vi kan ta avsnitt etter avsnitt og spørre oss sjøl: Har vi noen tro på at vi får gjennomslag for disse kravene? Jeg har ingen tro på disse menneskene som nå har skodd seg både på aksjespekulasjon og på valutaspekulasjoner. De bryr seg ikke om landets økonomi.

Hermod Skånland retter pekefingeren mot oss lønnstakere og sier at vårt lønnsnivå er et alvorlig problem i samfunnet, mens bankene har tjent store penger på valutaspekulasjon, og har hatt rekordoverskudd.

– Jeg er ikke helt sikker på hvordan en har tenkt at Regjeringen skal få kontroll med rentenivået. Det er i dag stor konkurranse bankene i mellom, og de gir høy rente til folk med store innskudd. Dermed går også utlånsrenten opp. Vi er da inne i en ond sirkel. Dette igjen svekker industrien. Vi kommer ikke ut av dette uføret før vi får et politisk flertall som er så ærlige at de erkjenner Norges problemer. Det er nå borgerlig flertall i Stortinget, og jeg synes det er litt bittert at vi har et borgerlig flertall når vi vet hvor mange som egentlig tilhører arbeiderbevegelsen.

– Jeg har som sagt ingen tro på at vi med den konstellasjon vi nå har i Stortinget klarer å få gjennomslag for de kravene vi stiller ved dette tariffoppgjøret. Det er min største betenkelighet.

– Det er et dokument jeg gjerne skulle ha sett utdelt her i Representantskapet, nemlig «En industristrategi for Norge mot år 2000». Dette er ting vi må diskutere. Vi må få vår industri til å være med og diskutere det dokumentet, som, hvis det er vilje til det, kan styrke norsk industri. Jeg vil henstille til LOs ledelse å fremlegge dokumentet for et senere representantskapsmøte, slik at vi kan få noe virkelig positivt å diskutere.

Viggo Bj. Kristiansen, Den norske Teleorganisasjon: – Store deler av Yngve Hågensens innlegg kunne etter min mening like gjerne ha vært fremført av Rolf Presthus. Jeg vil påstå at de samme delene kunne han også ha fremført i en forsamling av arbeidsgivere, og kanskje fått større gehør for det enn her. – Det som kanskje gjør meg spesielt mistenksom, er at vi har kommet så på linje med hva som blir sagt fra den delen av det politiske liv.

– De som har ansvaret for den situasjonen vi nå er oppe i, synes å slippe utrolig billig fra det. Jeg synes derfor våre krav skal rettes direkte til disse, og på en slik måte at de også blir tvunget til å vise ansvar ved aktivt å arbeide for å innfri de krav vi stiller. Krav som er forutsetningen for at vi skal gi avkall på lønnstillegg.

– Våre krav til dem som ikke er i regjeringsposisjon bør være større enn til Regjeringen slik situasjonen er, og det er ikke annet enn hva de selv må forvente.

– Det eneste som er helt konkret og utvetydig i Sekretariatets forslag er at vi gir avkall på lønsmessige tillegg ved vårens oppgjør. Forsåvidt kan jeg slutte meg til bakgrunnen for dette, nemlig at vi skal vise moderasjon, for på den måten å bidra til en forbedring av landets økonomi. Jeg vil imidlertid ikke ubetinget støtte forslaget før jeg får et helt klart svar på spørsmålet om hvilke tiltak Sekretariatet vil treffe dersom de skisserte forutsetningene bl.a. i punkt 1-7 i det nå kalte «dokument 2» ikke blir innfridd.

Dersom disse forutsetninger, eller deler av dem, ikke blir innfridd, og vi ikke foretar oss noe som helst, er jeg redd for at tilliten fra våre medlemmer vil bli betydelig svekket. Faktum er vel at medlemmene sitter igjen med det inntrykket at vi har erkjent at LO-medlemmenes lønnsutvikling er den største faren for landets økonomi.

– Jeg vil også stille følgende spørsmål: Hvordan skal vi kunne forsikre oss om at den samme moderasjonslinje vil bli praktisert utenfor LOs rekke? Hva vil Sekretariatet gjøre hvis dette ikke skjer? Indikasjonene, bl.a. i dagens utgave av Dagbladet, gir meg slett ingen trygghet for at vår moderasjonslinje vil ha særlig god gjennomslagskraft.

– Med ønske om svar på mine spørsmål, vil jeg samtidig foreslå tatt inn i Representantskapets uttalelse, som *siste avsnitt i dokument 1*, følgende:

«LO vil i månedene som kommer føre nøye kontroll med utviklingen innenfor de områdene som er nevnt i Representantskapets uttalelse, dok. 2 pkt. 1-7. Dersom resultatet av en slik kontroll viser det nødvendig, vil LO på nytt vurdere spørsmålet om å reise krav om generelle lønnstillegg i tilknytning til 2. avtaleår.»

Herman Lund, Norsk Olje- og Petrokjemisk Fagforbund: – Nulloppgjør denne gang, slik Sekretariatet legger opp til, vil høyst sannsynlig føre til reallønnsnedgang for store grupper innenfor Landsorganisasjonen. Medlemmene må «spenne inn livremma», og dette vil i så fall skje samtidig med at banker og forsikringsselskaper spenner ut sin livrem og øker sine overskudd. Det betyr i realiteten en fordelingspolitikk som er omvendt av hva vår bevegelse står for.

– Jeg hører til dem som for meget lenge siden mistet troen på kapitaleiernes og bankenes moderasjonsvilje, og jeg har heller ingen tro på at de i vesentlig grad vil vise en slik moderasjonsvilje i kommende tariffperiode.

– Når det gjelder den politiske uttalelsen, så tror jeg den vil være virkningsfull overfor den nå sittende regjering. Men når vi nå engang kjenner det parlamentariske grunnlaget Regjeringen har, så er det fullt mulig at uttalelsen når som helst vil måtte legges frem for en annen regjering. Og i alle fall må uttalelsen presenteres for et borgerlig flertall i Stortinget.

– Yngve Hågensen nevnte i sin innledning at Høyre ikke vil være særlig mottakelige for våre synspunkter, men at andre i den bor-

gerlige leiren muligens kunne vise noe større forståelse. Jeg tror imidlertid at den dagen regjeringssiveren tar overhånd i mellompartiene, tror jeg de svinger partipisken og på ny følger i Høyres spor. Jeg har ingen som helst tro på at en borgerlig regjering skal ta vår uttalelse med det samme alvor som en regjering utgått av Arbeiderpartiet.

Jeg nærer derfor en alvorlig frykt for at LO-medlemmene, spesielt de grupper som Walter Kolstad nevnte, ikke vil kunne få opprettholdt sin kjøpekraft. Jeg blir derfor nødt til å stemme for Walter Kolstads endringsforslag, og vil også oppfordre Representantskapet til å gjøre det samme.

Stein Larsen, Finnmark fylke, sa at han i økonomisk sammenheng oppfattet seg sjøl som en typisk representant for grunnplanet i fagbevegelsen. – Jeg er en av dem som må leve av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, og under det. Jeg er en av dem som skal møte fremtiden med en lønn som er langt under det som er vanlig i LOs toppskikt.

– Når vi nå ser at LO legger frem forslag om ikke å stille krav ved tariffoppgjøret, så forstår man at LOs ledelse og vi på grunnplanet faktisk lever i to forskjellige verdener.

– Det er ganske fantastisk at LO i en situasjon med devaluering av den norske krona – hvor Regjeringen har lagt frem sterke innstramningspakker – hvor vi har en høy prisstigning – hvor vi har vært igjennom en kraftig økning av renten på utlån, og hvor Regjeringen har lovet nye innstramningspakker, – legger frem krav som faktisk fører til at vi får en kraftig reallønnsnedgang. Bare den siste renteøkningen bankene la opp til, fører til at mange av oss må ut med mellom 6 og 8.000 kroner bare for å dekke den inndragning av kjøpekraft som bankene stilte seg så villig til disposisjon for å foreta.

– LOs linje ved tariffoppgjøret reiser helt sentrale prinsipielle spørsmål: Hva er LO? Hva er LOs oppgave? Er LOs oppgave å være et redskap for Arbeiderpartiregjeringens økonomiske innstramningspolitikk, eller er LOs oppgave å kjempe for medlemmenes økonomiske interesser – uavhengig av hvilken regjering som måtte finnes?

– Etter min mening er det nok av sterke krefter i vårt samfunn som vil rette angrep mot lønna til vanlige arbeidsfolk. Det er derfor tragisk at LO nok en gang skal stille seg på linje med dem som hevder at våre lønninger er den største trussel mot arbeidsplassene. Vi har hørt disse tonene tidligere. Vi hørte dem under den

forrige regjeringen, fra Presthus og Willoch, og vi hører det også fra toppskiktet i Norsk Arbeidsgiverforening.

– Etter min mening må det være et minimumskrav at LO i sin økonomiske politikk kjemper mot en nedgang i reallønna. Man snakker om å stille krav til andre grupper om å vise moderasjon. Jeg vil stille et spørsmål til Hågensen eller andre i Sekretariatet: Kan man gi ett eksempel på at andre grupper enn de lavtlønte og arbeiderklassen noen gang har måttet lide i økonomiske krisesituasjoner i Norge eller i andre land? Og for all del, kom ikke trekende med Løddesøl i DnC, som tilbød seg å avstå fra lønnstillegg. Han har 900.000 kroner i årslønn.

– Å avstå fra lønnstillegg vil ikke sikre arbeidsplassene. Tvert imot, det vil bare gi økt profitt til næringslivet. Myten om at det er lønna som er den største trusselen mot arbeidsplassene ser ut til å ha solid fotfeste i LOs ledelse. Det finnes imidlertid ingen vitenskapelig dekning for at så er tilfelle.

– FAFO la i 1983 frem en rapport som slo bena under påstanden om at lønnskostnadene var avgjørende for bedriftenes konkurranseevne. Etter tariffoppgjøret i 1982 har vi opplevd en svak økning i reallønna, samtidig som arbeidsledigheten har gått ned, og vi har vært vitne til at flere arbeidsplasser er blitt skapt.

– Jeg tør påstå at Sekretariatets forslag viser at LO er i utakt med medlemmenes ønsker, krav og interesser. Vi kjenner ikke igjen påstanden om at vi har levd over evne. Det er ikke vanlige industriarbeidere eller lavtlønte som har tatt store luksulån for å finansiere nykjøp av Mercedes, Syden-turer eller pels til 40-50.000 kroner. Vi har nok med å klare de daglige utgiftene, og bare den siste renteøkningen har slått bena under mange arbeiderfamiliers økonomi.

– Konsumprisindeksen er utarbeidet som et gjennomsnitt for familiene i Norge, men vi har merket oss at den ikke gir uttrykk for de kostnadene som vanlige industriarbeidere har. Vi ser at de økte boutgiftene i den siste tida ikke slår ut på konsumprisindeksen. De siste tallene viser at boutgiftene har økt med ca. 4,8 prosent. Jeg synes derfor det er riktig at LO i sin økonomiske politikk, og i forbindelse med tariffoppgjørene, stiller krav om at det utarbeides en ny konsumprisindeks som er basert på en vanlig arbeiderfamilies forbruk, og ikke gjennomsnittet av norske husholdninger.

– LOs linje med å avstå fra sentrale tillegg er et slag i ansiktet på dem som ikke har muligheten til å føre lokale lønnsforhandlinger. Det er et slag i ansiktet på de lavtlønte innenfor LO, og det legger også et stort ansvar og press på fagforeningene og klubbene som har lokal forhandlingsrett, slik at de sikrer at kjøpekraften blir

oppretholdt. Er det ikke i strid med målsettingen vedtatt på LO-kongressen i 1985 om å øke vektleggingen på de sentrale oppgjørene, når man nå avstår fra tariff tillegg og forventer at fagforeningene og klubbene lokalt gjør jobben.

– Jeg legger frem følgende alternative forslag til vedtak:

«Forslag til krav vedr. Tariffoppgjøret 1987.

1. LOs målsetting for tariffoppgjøret 1987 er å forhindre reallønnsnedgang for arbeidstakerne innenfor LO/NAF-området.

LO vil derfor stille krav som sikrer full kompensasjon for de merutgifter som det høye rentenivået og den sterke prisstigningen har påført lønnstakerne.

For å sikre denne målsettingen vil LO kreve bestemmelser om en helautomatisk indeksregulering av lønna.

LO vil derfor kreve et tariff tillegg på kr. 3,50 pr. time fra 1. april 1987.

2. LO erkjenner betydningen og viktigheten av de lokale lønnsforhandlingene, og vil derfor avvise alle forsøk på å begrense mulighetene til å føre slike forhandlinger.»

– Jeg foreslår at dette tas inn i stedet for Sekretariatets forslag.

Bjørn Christiansen, Norsk Barnevernspedagogforbund: – Norsk økonomi er i vanskeligheter og står overfor betydelige utfordringer. Det har vært en stor økning i privat forbruk siste åra, og landets konkurranseevne overfor utlandet er drastisk svekket. Dette er forhold som er konstatert fra flere hold, og nå sist i Yngve Hågensens foredrag. Få betviler vel alvoret i situasjonen, og at denne situasjonen vil få alvorlige konsekvenser for det norske folk i framtida hvis ikke tiltak settes inn.

– Spørsmålet for meg er hvilke tiltak som skal settes inn, og for hvem? I likhet med de siste års tariffdebatt, dreier diskusjonen om innstrammingen seg om fordeling. Her må en rettferdig fordeling av ansvaret skje etter evne. De som har mest må stramme inn mest. Det kan ikke være meningen å snakke om innstramminger for dem som vi vet lever på et eksistensminimum.

– Et middel fagbevegelsen har til å rette opp skjevheter er ved tariffoppgjørene, og ved å gi disse en reell sosial profil. Dette har i de siste åra vært vanskelig, og mye av skylden for det har vi lagt på den borgerlige regjering – og det med rette. Deres politikk har i stor grad ført til nedbygging av fellesgoder og til større forskjeller mellom fattig og rik. Men det er begrenset hvor lenge vi kan bøye unna med dette som begrunnelse.

– Vårens inntektsoppgjør må tilgodese de lavest lønte og de middels lønte. Økte lønnsforskjeller og økende etterslep i forhold til arbeidslivet for øvrig tilsier at de offentlig ansatte i det lavere og midlere skiktet ikke har bidratt vesentlig til den generelle økningen i det private forbruket. De offentlig ansatte må derfor ikke påføres ekstra økonomiske byrder ved dette oppgjøret.

– Tariffoppgjør og politiske tiltak henger stadig nærmere sammen, men skal politiske og økonomiske tiltak få noen innflytelse på tariffoppgjørene, så må de være håndfaste og konkrete. Myndighetene må føre en aktiv politikk som styrker den offentlige sektor, og som fører til en bedre fordelingspolitikk til fordel for lavt- og middelslønte. I denne sammenheng er jeg i hovedsak enig i dokument 2 når det gjelder konkrete tiltak for å dempe prisutviklingen – å innføre begrensede tiltak i forhold til luksusforbruk og få til en betydelig senkning av boligrenten. I tillegg senking av rente og en bedre tilbakebetalingsordning for studielån. Det må generelt settes inn tiltak overfor bankenes høyprofittvirksomhet. Det haster også å få tettet de hullene i skattesystemet som en urettferdig rentefradragsordning representerer.

– Jeg forstår at å få innfridd alle disse kravene før tariffoppgjøret i år er urealistisk. Mitt dilemma er imidlertid at en ikke får betalt sine forpliktelser for hus, hjem og familie med ord. Det må noe mere konkret til om det skal knyttes forbindelser mellom tariffoppgjøret og disse økonomisk/politiske tiltakene.

– Det er derfor nødvendig å gjennomføre dette lønnsoppgjøret med en reell sosial profil. Jeg kan ikke se at det fremlagte forslag i dokument 1 til opplegg for vårens oppgjør ivaretar dette. Heller ikke Yngve Hågensens innledningsforedrag. Jeg registrerer også at Sekretariatet har slitt med dette forslaget, og flere har lidd kvaler med sitt vedtak. Såvidt jeg skjønner, er det signaleffekten som settes i fokus for det endelige vedtaket, og det er mulig at jeg ikke har vært lenge nok med i debatten og den nåværende diskusjonen til å tro på det.

– Jeg ser derfor nødvendigheten av å fremme et alternativt forslag til Sekretariatets forslag til uttalelse når det gjelder lønnsforhandlingene våren 1987. Mitt forslag lyder:

2. setning utgår og erstattes med:

«Etter en totalvurdering har en kommet til at det skal reises krav om generelle lønnsstillegg våren 1987. Kravet skal rettes inn slik at oppgjøret får en reell sosial profil ved at de lavt- og middels lønte tilgodeses.»

så opprinnelig 3. setning og videre...»

Rolf Frøysland, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund: – Det er vel klart for de fleste at landet er i en vanskelig økonomisk situasjon. I tillegg til frafallet av oljeinntektene er årsaken i hovedsak Willoch-regjeringens økonomiske politikk. Krefte-nes frie spill ble sluppet løs, og landets økonomi kom fullstendig ut av styring. På nær sagt alle områder har ulikhetene blitt større, både mellom lønnstakergrupper, og ikke minst mellom lønnstakere og andre grupper i samfunnet.

– Det må dessverre sies at det ikke er mye vi i fagbevegelsen har maktet å gjøre for å motarbeide denne utviklingen. På bakgrunn av den skjeve utvikling som har funnet sted, er det vanskelig å snakke om moderasjon overfor mange av våre medlemmer. På den annen side er det lenge siden minioppgjørene egentlig har hatt noen særlig betydning for den generelle lønnsutviklingen. Sånn sett er mye av denne debatten noe komisk.

– For mitt vedkommende har jeg lenge hevdet at minioppgjørene fortrinnsvis eksplisitt måtte brukes først og fremst for å få til skikkelige tillegg for de lavtlønte – altså brukes som en utjamningsfaktor. Det hevdes at overheng og lønnsglidning vil sikre kjøpekraften for gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, under forutsetning av en bestemt prisutvikling. Det er mulig at dette holder, men vi vet alle at slike gjennomsnittsberegninger dekker over meget store lønnsforskjeller blant våre medlemmer.

Det er i mange forbund, og i mange bransjer og bedrifter, medlemmer som har en gjennomsnittlig timefortjeneste på 50-55 kroner pr. time. Fra disse og til dem som ligger på 70-80 kroner timen, og vel så det, er det en urimelig stor avstand.

– Ut fra den økonomiske situasjonen er det i og for seg ikke noe problem å akseptere et nulloppgjør for de grupper som allerede ligger på et rimelig lønnsnivå, men mange av de lavtlønte får stort sett sin lønn regulert bare ved de sentrale oppgjørene. Eneste endringer i tariffperioden er i form av ansiennitetstillegg o.lign. Dette gjelder mange lavtlønte, enten de har rett til lokale lønnsforhandlinger eller ikke. Det er uhyre vanskelig å forstå og akseptere at vi ved minioppgjøret ikke skal kunne forsøke å få rettet opp noen av de skjevhetene som eksisterer. På tross av alle vedtak og uttalelser om en solidarisk lønnspolitikk, må de lavest lønte nok en gang registrere at det blir med dét.

– Det er vanskelig å se at kravet om spesielle tillegg til dem som ligger flere år etter i lønnsutviklingen skulle gi grunnlag for krav fra andre høytlønte både innenfor og utenfor LO. De lavtlønte kan ikke se dette på annen måte enn at de blir ofret av hensyn til landets økonomiske situasjon.

– Nå hevdes det at de lavtlønte er sikret ved garantiordningen, slik at de vil oppnå ett eller annet tillegg pr. 1. oktober i år. La oss håpe at dette er tilfelle. I så fall vil det bety en viss hjelp for noen, særlig etter bedringen vi fikk av garantiordningen ved det siste tariffoppgjøret. Garantiordningen er imidlertid ikke noe middel til å rette opp de betydelige skjevhetene som finnes. I beste fall kan den føre til at ulikhetene ikke blir større enn de allerede er.

Garantiordningen må således ikke bli noen sovepute – en form for avlat for manglende innsats for de lavtlønte ved tariffoppgjørene.

– På representantskapsmøtet foran tariffoppgjøret i fjor stilte vi spørsmål om hvorvidt den bestemmelsen vi har for 2. avtaleår, og som vi har hatt i lang tid, nå er moden for revisjon. Etter min oppfatning tilsier hele lønnsutviklingen og situasjonen i år at dette spørsmålet stilles på nytt foran neste ordinære tariffrevisjon.

Som det fremgår av det jeg har sagt, er jeg i veldig stor grad enig i de synspunkter som bl.a. Walter Kolstad og Transportarbeiderforbundet har fremført her. Imidlertid er forslaget til endring som er fremmet av Transportarbeiderforbundet ikke dekkende for NNNs problemer. Først og fremst er vi opptatt av dem som ligger under 90-95 prosent av industriens gjennomsnitt. Det som nå skjer ved dette opplegget, er at vi mer eller mindre gir oss over til markeds-krefte-nes frie spill også når det gjelder lønnsutviklingen. Og de krav vi ved tidligere oppgjør har stilt til andre grupper i samfunnet har aldri hatt noen særlig betydning. Det er ikke mange som tar noe hensyn til det. Det betyr at vi fortsatt må ha frie forbundsvisse oppgjør ved de kommende tariffrevisjoner.

– Jeg kunne ikke gå fra representantskapsmøtet uten å gi uttrykk for disse synspunkter, som jeg mener er særlig alvorlig for fagbevegelsen og for de forbund som har betydelige lavtlønnsgrupper. Imidlertid ser jeg meg mer eller mindre nødt til å følge Hysværs linje, slik han la det frem i sitt innlegg her tidligere.

Dirigenten, Ole Knapp, foreslo satt strek med de inntegnede talere.

Dette ble enstemmig godkjent.

Arne Grønningsæter, Norsk Sosionomforbund: – Som debatten allerede har vist, er det spørsmålet om hvorvidt det skal reises krav om sentrale lønnstillegg våren 1987 som er det kontroversielle. Forslaget om at det ikke skal stilles slike krav er problematisk av flere grunner, hvorav jeg vil nevne to:

– For det første vil vi få en opprettholdelse av de lønsmessige

skjevhetene vi har i dag. De som blir rammet av dette er det lavere og midlere lønnskiktet. Dette gjelder uansett privat eller offentlig sektor, og det vil særskilt ramme de som har lite å hente i lønns-
glidning og lokale tillegg.

For å nevne litt fra min egen sektor – helse- og sosialsektoren – og de problemene vi har der. Da tenker jeg ikke bare på min egen yrkesgruppe.

– Helse- og sosialsektoren er en kvinnesektor, og lønnsnivået er deretter. Det er behov for å rette opp betydelige skjevheter. Det er et langsiktig arbeid, og det opplegget som nå foreligger vil sette oss tilbake i dette arbeidet. I dag har vi betydelige rekrutteringsproblemer, og det gjelder ikke bare sykepleiere, som avisene skriver om. Det gjelder både ufaglærte og faglærte innen vår sektor. Blant våre medlemmer er det ganske stor misnøye med lønnsforholdene.

Det kreves nå at vi skal være moderate. Men slik dette minioppgjøret legges opp, vil det bare føre til at fagbevegelsen blir sett på som medansvarlig for det våre medlemmer er misfornøyd med.

– Jeg kan ut fra dette ikke se at vi har noen annen mulighet enn å gå imot Sekretariatets uttalelse.

Jeg vil uttrykke min støtte til det forslaget Bjørn Christiansen la frem. Jeg synes forslaget var bra, nettopp fordi han påpeker nødvendigheten av en sosial profil på de lønnstilleggene som gis.

Leif Lund, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund, sa at han før representantskapsmøtet var usikker på hvordan han skulle forholde seg til det som var lansert i pressen i den senere tid i forbindelse med minioppgjøret. – Etter at jeg har fulgt debatten her, er jeg faktisk fortsatt i like stor tvil. Jeg tror imidlertid vi er i ferd med å lure oss sjøl. Hvis LO oppfatter dette som et nulloppgjør, så er jeg ikke enig i dét.

Jeg tror pressen misforstår når de skriver at dette er et nulloppgjør. Vi har gjennomført mange minioppgjør i 80-årene, og forskjellen på det vedtaket vi er invitert til å gjøre og de tidligere minioppgjørene, er at vi tar bort det generelle tillegg. Ellers er oppgjørene identiske, dvs. vi tar fra dem som trenger det mest, og vi gjør det. Det er ikke noe nulloppgjør, for hvis vi klarer å få lønnsoppgjør lokalt, medfører det en økning for de av oss som får dette.

Derfor har jeg vanskeligheter med å forstå hvorfor vi ikke kan støtte Walter Kolstads forslag. Det han ber om er at de grupper han nevner kan få lov til å være med og vurdere en lønnsøkning i 1987. Jeg tror derfor at jeg vil ende opp med å støtte Kolstads forslag.

– Jeg synes ellers at innleggene har konsentrert seg mye om den

politiske uttalelsen, og jeg er for såvidt ikke uenig i noe av det som er blitt sagt, men jeg er i tvil om vi kan forvente den garantien vi krever. Det synes jeg ikke minst har kommet til uttrykk når vi i tidligere debatter, også innenfor Arbeiderpartiet, har snakket om rentetak. Da har vi fått tommelen ned, og det er sagt at rentetak ikke vil bli innført i denne perioden. – Så snakker vi om styring av rentene. I den anledning kan jeg nevne at jeg mottok et brev fra et forsikringsselskap i går, der jeg har konvertert et lån på huset mitt. I brevet sto det at de for øyeblikket ikke øker renten, men at de vil vurdere det igjen 1. juni. Det er den garantien jeg har for mitt lån. Jeg vet ikke hvor styringen av forsikringsselskaper, bankvesen og rentene ligger. Jeg har derfor problemer med å tro at vi, med den sammensetningen Stortinget i dag har, har noen muligheter til å styre dette.

– Jeg vil anbefale forsamlingen å støtte Kolstads forslag.

Dirigenten kunne dermed konstatere at debatten var avsluttet, og ga ordet til *Yngve Hågensen* for en oppsummering.

Yngve Hågensen: – Jeg har notert meg at det var 15 innlegg i debatten, og at de fleste har gitt uttrykk for tilslutning til de to forslagene til uttalelse som Sekretariatet har lagt frem.

– Det har vært reist en god del synspunkter og vært en del uenighet i forbindelse med forslaget til uttalelse som gjelder den økonomiske situasjonen og krav til myndighetene. Det har også vært gitt karakterer både til min innledning og til andre som har deltatt i debatten.

– Jeg sa at det hadde vært stor oppslutning, men det har også vært unntak. Fra Sverre Worum, som snakket om LOs ansvarlighet, og i den forbindelse viste til oppgjøret i 1982, 1983, 1984 og 1985, altså under borgerlige regjeringer – til angrep fra Stein Larsen, som hevder at vi er redskap for Arbeiderpartiets regjering. Med andre ord er moderasjonslinjen formodentlig alene knyttet til 1987.

– Jeg konstaterer at selv om det er uenighet i noen synspunkter, så er ikke uenigheten omforent i felles standpunkter.

– Jeg har registrert at en del har vært på talerstolen og sagt at de støtter Walter Kolstads forslag. De fleste som har gitt uttrykk for dét, har tatt utgangspunkt i forståelse for den problemstillingen som er grunnlag for Walter Kolstads konkrete forslag.

Jeg tror ikke det er noen som har problemer med å mobilisere forståelse for at vårt avtaleverk ikke på alle ledd er godt nok. Men det jeg innstendig må be om, er at man vurderer et slikt forslag i

forhold til de realiteter det nødvendigvis må skape. Det er helt åpenbart at den åpning som ligger i Walter Kolstads forslag vil bryte med de prinsipper som ligger til grunn for det forslaget til vedtak Sekretariatet har lagt frem, med de konsekvenser det måtte få. – Vi fastslår i våre forslag og i vår argumentasjon at grunnlaget for forslaget vi reiser er at vi skal stå sterke nok til å kreve overfor myndighetene og alle arbeidsgiverne, at den linjen det legges opp til – ingen tillegg i 1987 – må få den konsekvens at heller ingen andre skal ha tillegg. Hvis vi gjør en eneste åpning, uavhengig av begrunnelse, så vil det måtte føre til at en rekke andre reiser krav om samme åpning. Jeg tenker her konkret på bønder, fiskere og frie yrker. Jeg tenker også på enkelte grupper av offentlig ansatte, som på grunnlag av en utvalgsutredning som skal legges frem i 1987 påberoper seg resultatet av utvalgets arbeid.

Uavhengig av hvor god begrunnelse de isolert sett med deres øyne måtte ha, er det åpenbart at slike ting vil åpne slusene. Er det vi som skal åpne slusene? Det er vår oppfatning at det må vi ikke gjøre. Vi må holde vår sti ren på den måten at når vi sier: Ingen generelle tillegg, så skal vi kunne kontrollere, følge og øve påvirkning alle veier hele våren for at dette blir realiteten.

Vi har som sagt av debatten registrert forståelse for Walter Kolstads forslag. Det er vist til hva vi gjorde i 1985, hvor vi ga en åpning til tross for at vi ikke krevde noe generelt tillegg. Men da må jeg minne Representantskapet om at det som skjedde i forhandlingene dengang var at denne åpningen for det første ble gitt til dem som ikke hadde maktet de forutsetninger 1984-oppgjøret hadde hva angår økonomisk utvikling, og for det andre at de lå under gjennomsnittsinntekten. Ved Kolstads forslag åpner vi ikke bare for dem som skal ha kompensasjon for en ukjent fremtid, men vi åpner også for opptil 110 prosent i forhold til industriens gjennomsnitt. – Skulle Representantskapet nå fatte et slikt vedtak, så bryter vi med de forutsetninger vi til nå har lagt til grunn for vårt faglige arbeid. Jeg skal ikke si det sterkere, men bare konstatere at det utad må oppfattes som en ny definisjon av LOs solidariske lønnspolitik. Når denne situasjon oppstår, så er det begrunnet i de tariffsystemene vi har. Jeg vet utmerket godt at Norsk Transportarbeiderforbund gjennom flere tariffoppgjør har forsøkt å endre dem, men like fullt er det de tariffsystemer som foreligger i dag vi skal forholde oss til. Ikke slik vi hadde ønsket de hadde vært. Situasjonen er da at de tariffsystemene vi har, har vi fått gjennom førte forhandlinger. – La meg i den anledning minne om at de tre siste hovedoppgjørene har vært forbundsvise oppgjør. Nå skal vi samordne felles interesser, og da må vi se på hva vi i fellesskap til nå har

tatt ut, og hvilke konsekvenser det vil få for de krav vi skal reise. Vi har i en slik situasjon intet annet enn gjennomsnittsberegninger å holde oss til.

– I den anledning en kommentar til Einar Hysvær, som også ga uttrykk for forståelse for Walter Kolstads resonnement, og i den sammenheng pekte på hva som bør være oppgjørsformen i 1988 for bl.a. å forhindre at vi kommer i en liknende situasjon.

– Såvidt jeg vet, har dere i NNN bortimot 40 forskjellige overenskomster, og jeg tror at den gjennomsnittlige lønnsutviklingen innenfor NNN-overenskomstene ligger over industrigjennomsnittet. Det kommer av at dere har gjort en god jobb. Men det er åpenbart at hvis vi skal ha forbundsvise oppgjør, og dertil ha et stort antall overenskomster, så må det føre til forskjellige resultater. Hvis vi ønsker en situasjon hvor vi alle skal ha likt, er ikke forskjellige tariffavtaler og forbundsvise oppgjør måten å gjøre det på. Og hvis urettferdighetene kan være en konsekvens av systemene våre, er det ikke da vår jobb å si ifra? Vi får ikke både i pose og sekk i vårt samfunn, heller ikke gjennom tariffrevisjonene, og det tror jeg egentlig det er riktig å erkjenne – særlig når vi skal formulere oss i forhold til krav som vi skal stå sammen om, slik som denne gang.

– Odd Bach hadde en beskrivelse av konsekvensene innenfor det området han representerer, hvor han nevnte faren for en kjøpekraftnedgang på opptil 10 prosent. Jeg har ikke hatt anledning til å gjennomgå alle tallberegningene som ble brukt. Hvis jeg noterte riktig, sa du at en hadde et prisoverheng fra 1986 til 1987 på 3,7 prosent, og at man antagelig fikk en prisstigning i 1987 på 8 prosent. Meg bekjent er prisoverhenget inkludert i denne prisstigningen på 8 prosent. Ved å bruke tall kan man kanskje komme i skade for å stokke dem litt, men hvis jeg har oppfattet deg galt, Bach, så beklager jeg det.

– Det er reist en del endringsforslag til uttalelsene som er forelått av Sekretariatet, basert på kravene vi reiser overfor Regjeringen som forutsetninger for det vi her skal gjøre. Det er mange som på basis av det stortingsflertallet vi har frem til 1989 ikke riktig tror at det er grunnlag for å ha så store forventninger til at Regjeringen skal kunne innfri våre krav.

– Til deg Jardar Hendricksen, om det borgerlige flertallet. Det er vel én ting vi formodentlig kan være enige om, og det er at vi ikke kan reise krav overfor Norsk Arbeidsgiverforening om å få bort det. Vi må imidlertid ha *tiltro* til at vi som bevegelse og det faglige og politiske fellesskapet vi har, skal kunne stille krav til den fremtidige utvikling. Jeg føler meg overbevist om at Regjeringen

Brundtland vil gjøre det som er mulig for å følge opp de krav og forutsetninger vi her reiser. Men verken jeg, LOs sekretariat eller Regjeringen selv kan garantere noe. Hvis ikke vi reiser disse kravene, så er det ikke mange andre som gjør det. Hvis vi bruker det vi har av ressurser for å følge opp de krav vi reiser, føler jeg meg overbevist om at Regjeringen vil gjøre det som er mulig – for Regjeringens egen del, for samfunnets del og for arbeiderbevegelsens del.

– Jeg er enig i at det ikke er noe grunnlag for å ha tiltro til et borgerlig flertall, men jeg har tiltro til vår egen styrke, og at vi gjennom opinionen denne gang vil ha muligheter til langt på vei å nå frem.

– Men det er på det rene – dette ikke minst til Viggo Kristiansen – at vi ikke med hjemmel i de klausulene som er grunnlag for det som skal skje 1.4 og 1.5 kan kalle inn Representantskapet for å foreta nye vurderinger. Avgjørelsen må tas i dag. Jeg tror at hvis en samlet fagbevegelse ved utgangen av 1987 føler at det bare er vi – og ingen andre – som har vist ansvar, så vil selvsagt det ligge som en viktig argumentasjon når vi skal drøfte opplegget foran tariffoppgjøret i 1988, som er et ordinært tariffoppgjør. Det tror jeg er risikabelt bak speilet som formodentlig må bli tatt alvorlig.

– Jeg vil enda engang understreke at de vurderinger som er gjort fra Sekretariatets side i forbindelse med de foreliggende forslag, er LOs egne og selvstendige vurderinger. Jeg synes vi her og utad skal slå fast at vi uavhengig av hvilken regjering vi har kan vurdere den økonomiske situasjonen. Kan vurdere de reguleringsklausuler vi har, og på det grunnlaget vurdere hvilke krav vi skal reise. Det er det vi har gjort. Vi føler et ansvar, og vi inviterer til at Representantskapet skal ta det ansvaret.

– Når det gjelder garantiordningen med NAF for privat sektor, så skal vi formalisere en kontakt som medfører at det ikke skal være tvil om at garantiordningen skal komme til anvendelse i pakt med de forutsetninger som ligger i avtalene for 1986-88. Dette innebærer også at vi på samme måte skjermes alle andre deler av avtaleverket – det være seg både privat og offentlig sektor. Vi kan ikke stille oss i den situasjon at vi på grunn av misnøye over hvordan tingene fungerer, overlater til andre muligheten av å gjøre inngrep i det etablerte avtaleverk. Det vil ikke tjene fagbevegelsen, verken på kort eller lang sikt.

– La meg til slutt uttrykke håpet om at vi ikke lar følelsene ta overhånd i den avgjørelsen vi her skal ta. Her må vi vurdere på basis av realiteter – det har vært fagbevegelsens styrke i fortid. La

det også bli det i fremtid. – Jeg anbefaler Sekretariatets forslag, sa Yngve Hågensen til slutt i sin oppsummering.

Dirigenten, Ole Knapp, takket Yngve Hågensen for oppsummeringen, og ga ordet til Leif Haraldseth for et sluttinnlegg.

Leif Haraldseth: – Formuleringen for 2. avtaleår, som ble vedtatt i 1986, medfører at vi nå ikke har tariffmessig hjemmel for, slik det er foreslått her, f.eks. å fremme krav om helautomatiske indeksreguleringer eller liknende.

Med bakgrunn i den økonomiske situasjonen som foreligger – og den lønnsutvikling vi tross alt har hatt – har vi vurdert situasjonen slik at det ville være svært lite å hente ved dette oppgjøret.

– Viggo Bj. Kristiansen spurte om det bare var LO-medlemmenes lønnsutvikling som var den store fare. Nei, selvsagt ikke, men vi vet at en lang rekke grupperinger står i kø og venter på oss, arbeidstakere som også skal ha sin del av den lønnsutvikling som foregår. Det er således en samlet vurdering av situasjonen som er bakgrunnen for det opplegget Representantskapet i dag innbys til å vedta. – Men når vi blir utsatt for begrensninger i dette mellomoppgjøret, er det en selvfølge at også Norsk Arbeidsgiverforening har sine begrensninger. De kan heller ikke med noen tariffmessig hjemmel kreve avtaler fjernet fra vårt avtaleverk, og her kommer bl.a. garantiordningen for de lavest lønte inn. Den er det ikke aktuelt å forhandle om på det nåværende tidspunkt i den situasjon vi nå befinner oss i. Det samme gjelder også andre reguleringer, f.eks. mulighetene for lokale lønnstillegg. Tiden er ikke inne for slike forhandlinger i et mellomoppgjør med de klausuler vi har.

– Det er nå snart to år siden vi sist var samlet i denne sal til kongress, og mange av dere som er medlemmer av Representantskapet var også med på Kongressen. Vi vedtok da et handlingsprogram som har et eget avsnitt hvor det heter: «Det viktigste målet: Arbeid for alle». Her slår Handlingsprogrammet fast at retten til arbeid er en menneskerett.

Dette er en forpliktelse for oss alle. På bakgrunn av denne programformuleringen skal vi stille krav til myndigheter og andre om at det føres en politikk som sikter mot full sysselsetting. Men vi skal også ta på oss selv den forpliktelse at full sysselsetting skal være utgangspunkt for vår egen virksomhet.

I det opplegget Representantskapet i dag innbys til å vedta inngår derfor hensynet til landets økonomiske situasjon og den fulle sysselsettingen på en sentral måte. Vi ser det som en hoved-

oppgave for fagbevegelsen å bidra til å sikre balansen i norsk økonomi og å legge grunnlaget for en fortsatt høy sysselsetting. Men jeg vil likevel understreke at fagbevegelsen ikke alene kan ta ansvaret for denne oppgaven. Skal oppgaven kunne bli gjennomført må også bedriftene ta et vesentlig ansvar. Fagbevegelsen krever derfor at bedriftene satser på å holde høye investeringer og at de tar i bruk ny og forbedret teknologi som kan gjøre norsk næringsliv mer konkurransedyktig på sikt.

Hovedansvaret for den fulle sysselsetting ligger likevel hos myndighetene. Økonomiske tilstramninger, som vel kan være nødvendige, må aldri drives så langt at det setter den fulle sysselsettingen i fare. På kort sikt er situasjonen på arbeidsmarkedet noenlunde tilfredsstillende, men fagbevegelsen vil følge utviklingen nøye og krever at sysselsettingen betraktes som det overordnede mål i utformingen av den økonomiske politikken.

Rentesituasjonen og renteutviklingen er et annet spørsmål med svært høy prioritet for våre medlemmer. Fagbevegelsen krever her tiltak som både kan bringe boligrenten nedover og som generelt gir et lavere rentenivå etter hvert. De tiltak Regjeringen allerede har kunngjort med sikte på å lette situasjonen for unge i etableringsfasen er et skritt i riktig retning. Også forståelsen og henstillingen fra de to bankforeningene og Finansdepartementet om å skjerme boligrentene for unge som etablerer seg for første gang, kan bli et viktig tiltak. Men her vil vi i fagbevegelsen kreve at det ikke bare blir med henstillinger, men at henstillingene blir fulgt opp i praksis av bankene. Dersom dette ikke skjer, må fagbevegelsen kreve at myndighetene tar i bruk direkte reguleringstiltak overfor bankene. Men det er å håpe at henstillingene blir fulgt og at vi etter hvert kan få en utvikling i rentenivået som det går an å leve med. Ikke minst den moderate linje fagbevegelsen følger under vårens oppgjør – hvis Sekretariatets forslag blir vedtatt – burde resultere i en slik utvikling.

Prisutviklingen fremover er et område som gir grunnlag for stor bekymring. Vi legger til grunn at Regjeringens anslag om en prisøkning på rundt 8% fra 1986 til 1987 vil holde, og at vi mot slutten av året kan komme ned i en prisvekst på 6-6,5%. Vi må kreve at Regjeringen står fast ved disse anslagene og vil gjøre alt den kan for at de skal bli realisert. Det er imidlertid mange urovekkende trekk i bildet. Vi må derfor kreve at Regjeringen så snart som mulig setter inn tiltak både med sikte på skjerpet prisovervåkning og større grad av direkte priskontroll. Særlig på områder der konkurransen mellom bedriftene ikke virker tilstrekkelig sterk, vil spesielle tiltak være nødvendig. Det må ikke bli akseptert at avanser i omset-

ningsledd og skjermede næringer stiger mer enn økte importpriser og større kostnader tilsier.

Økonomiske tilstramningstiltak og moderate inntektstillegg gjør det særdeles viktig at fordelingspolitikken virker rettferdig. Fagbevegelsen stiller her sterke krav til utformingen av skattesystemet og skattepolitikken. Når det gjelder Regjeringens arbeid med omformingen av skattesystemet må fagbevegelsen kreve at Regjeringen tar klare standpunkter som innebærer at de særfordele enkelte har gjennom store fradrag, f.eks. det ubegrensede rentefradraget, blir sterkt redusert. I skattepolitikken må det dessuten gripes inn mot de grupper som i særlig grad høster fordeler ved store arbeidsfrie gevinster ved verdistigning, og grupper som på ulike måter forsøker å unngå den skatt de var ment å skulle betale.

– Den moderasjonslinjen Landsorganisasjonen her legger opp til må naturligvis også bli fulgt opp av alle andre grupper. Jeg tenker her både på organiserte utenfor LO og på grupper av uorganiserte. Det ligger her et stort ansvar på våre arbeidsgivermotparter både i den private og offentlige sektor, og det samme ansvaret kan overføres også til myndighetene. Moderasjonskravet må stilles ikke bare i forhold til lønnstakergruppene, men naturligvis også i forhold til grupper av selvstendig næringsdrivende, frie yrkesutøvere o.lign. Her vil vi i fagbevegelsen følge utviklingen nøye. Det ville være et ytterst alvorlig tilbakeslag for ansvarlig økonomisk politikk, som vi alle er avhengig av, hvis noen grupper skulle klare å unndra seg kravet om moderasjon ved det oppgjøret vi nå står foran.

– Jeg vil gi en honnør til det inntektspolitiske utvalget som har gjort grovarbeidet i denne forbindelse.

På denne bakgrunn vil jeg anbefale Sekretariatets innstilling. Jeg tror at dette vedtaket vil være det beste for oss alle på lang sikt, og håper flest mulig av Representantskapets medlemmer finner å kunne stemme for innstillingen.

Dirigenten, *Ole Knapp*, opplyste at det forelå sju forslag. – Forslagene fremsatt av *Annar Lille-Mæhlum* er av en slik karakter at de ikke kan stilles opp mot Sekretariatets innstilling. – Dirigenten vil da foreslå at de oversendes Sekretariatet.

– Når det gjelder de fem øvrige forslagene, så er de forskjellige i innhold. Alle har imidlertid dét til felles at de avviker prinsipielt fra Sekretariatets forslag. Fordi de er så forskjellige, vil jeg foreslå at vi begynner voteringen med det mest ytterliggående og stiller hvert enkelt forslag opp mot Sekretariatets forslag. Ingen av for-

slagene har den karakter at de kan inkorporeres i det prinsipielle opplegg Sekretariatet har gjort.

Representantskapet aksepterte en slik fremgangsmåte.

VOTERING:

– *Annar Lille-Mæhlums* forslag lyder:

«Det er en forutsetning at LOs moderasjonsvilje blir fulgt opp av et aktivt engasjement fra Regjeringens side når det gjelder kravene i Representantskapets uttalelse om den økonomiske politikken. Store grupper lavtlønte vil etter dette få mer enn et 0-oppgjør.»

Dirigenten foreslo forslaget oversendt Sekretariatet.

VEDTAK: Dirigentens forslag om oversendelse til Sekretariatet ble enstemmig vedtatt.

– Det andre forslaget fra *Annar Lille-Mæhlum* har følgende ordlyd:

«Samfunnsmessig viktige formål må sikres gjennom styrking av statsbankene. Det må opprettes en statlig forretningsbank som gis betingelser som gjør den slagkraftig og konkurransedyktig i forhold til andre banker.»

I forbindelse med ovennevnte forslag gjorde *dirigenten* merksam på at LOs handlingsprogram allerede inneholder en slik formulering, og foreslo derfor at *Annar Lille-Mæhlums* forslag oversendes som en påminnelse til Sekretariatet.

VEDTAK: Dirigentens forslag om oversendelse til Sekretariatet ble enstemmig vedtatt.

– Følgende forslag foreligger fra *Stein Larsen*, Finnmark fylke:

«1. LOs målsetting for tariffoppgjøret 1987 er å forhindre reallønnsnedgang for arbeidstakerne innenfor LO/NAF-området.
LO vil derfor stille krav som sikrer full kompensasjon for de merutgifter som det høye rentenivået og den sterke prisstigningen har påført lønnstakerne.

For å sikre denne målsettingen vil LO kreve bestemmelser om en helautomatisk indeksregulering av lønna. LO vil derfor kreve et tariff tillegg på kr. 3,50 pr. time fra 1. april 1987.

2. LO erkjenner betydningen og viktigheten av de lokale lønnsforhandlingene, og vil derfor avvise alle forsøk på å begrense mulighetene til å føre slike forhandlinger.»

Dirigenten: – Jeg betrakter dette forslaget som det mest ytterliggående, og stiller forslaget opp mot Sekretariatets forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble vedtatt mot én stemme.

– Fra *Bjørn Christiansen*, Norsk Barnevernpedagogforbund, foreligger følgende forslag:

«2. setning utgår og erstattes med:

Etter en totalvurdering har en kommet til at det *skal* reises krav om generelle lønnstillegg våren 1987. Kravet skal rettes inn slik at oppgjøret får en reell sosial profil ved at de lavt- og middelslønte tilgodesees.»

Så opprinnelig 3. setning og videre...»

Dirigenten: – Jeg setter da *Bjørn Christiansens* forslag opp mot Sekretariatets forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble vedtatt mot to stemmer.

Walter Kolstad har fremmet følgende endringsforslag:

«Første avsnitt endres til:

Tariffoppgjøret i 1986 ble gjennomført som et forbundsvist oppgjør. Alle avtalene er to-årige. Både i offentlig og privat virksomhet er det avtalt lønnsforhandlinger ut fra den økonomiske utvikling. Etter en total vurdering har en kommet til at en ikke overfor noen arbeidsgiversammenslutning reiser krav om sentrale lønnstillegg våren 1987.
Unntatt er de grupper som ligger under 110% av industriens gjennomsnitt og som ikke kan påregne lønnsutvikling i 1987.

Ellers uforandret».

Walter Kolstads forslag ble satt opp mot Sekretariatets forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble vedtatt mot ni stemmer.

– *Viggo Bj. Kristiansen* har fremmet følgende forslag:

«LO vil i månedene som kommer føre nøye kontroll med utviklingen innenfor de områdene som er nevnt i Representantskapets uttalelse, dok. 2, pkt. 1-7.

Dersom resultatet av en slik kontroll viser det nødvendig, vil LO på nytt vurdere spørsmålet om å reise krav om generelle lønnstillegg i tilknytning til 2. avtaleår.»

Dette forslag ble stilt opp mot Sekretariatets forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble vedtatt mot to stemmer.

– *Sverre Worum* har fremmet følgende forslag:

«Lønnsforhandlinger våren 1987.

Representantskapet forutsetter at moderasjon får gjennomslag i andre grupper. Dette er et ansvar for arbeidsgivere både i privat og offentlig sektor.

Andre inntekter må undergis en stram behandling. Det må heller ikke gis inntektstillegg i jordbruk og fiske. Prisloven og/eller andre reguleringsmuligheter må utnyttes, slik at den stramme linje også gjøres gjeldende for de frie yrkesgrupper.

Det må forutsettes at en stram linje føres av næringslivet. Bedriftenes fortjeneste må gi grunnlag for produktive investeringer som styrker bedriftene, arbeidsplassene og konkurranseevnen – ikke fortjenesteøkning for eierne. Det forutsettes at myndighetenes prispolitikk understøtter en slik linje.

I samsvar med reguleringsbestemmelsene for privat og offentlig sektor for 2. avtaleår forutsettes det at lønnsutviklingen for de LO-organiserte blir vurdert særskilt i forhold til andre grupper og inntekter.

I 1986 ble store arbeidstakergrupper kastet ut i streik eller lock-out av sine arbeidsgivermotparter. Derfor må Representantskapet på det sterkeste advare mot at Regjeringen eller Stortinget forsøker å oppheve eller begrense sentrale bestemmelser i etablerte tariffavtaler mellom hovedpartene i arbeidslivet.»

Dirigenten: – Svært mye av dette er i samsvar med den uttalelsen Sekretariatet har foreslått, men på ett punkt avviker det helt prinsipielt.

Jeg setter derfor Sverre Worum's forslag opp mot Sekretariatets forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag ble vedtatt mot to stemmer.

Dirigenten, Ole Knapp: – Sekretariatets forslag til uttalelse fra Representantskapet om tariffoppgjøret 1986-88, 2. avtaleår er referert tidligere, og jeg legger derfor frem hele uttalelsen fra Sekretariatet til votering.

VEDTAK: Sekretariatets forslag til uttalelse ble vedtatt mot åtte stemmer.

Dirigenten: – Når det gjelder Sekretariatets innstilling til uttalelse om den økonomiske situasjonen finnes det ingen avvikende forslag.

VEDTAK: Sekretariatets forslag til uttalelse ble vedtatt mot én stemme.

Dirigenten ba om at Sekretariatet får fullmakt til å godkjenne protokollen fra representantskapsmøtet.

Dette ble enstemmig godkjent.

AVSLUTNING:

LOs nestformann, *Leif Haraldseth*, takket for fremmøtet og debatten, og ga uttrykk for stor glede over den store tilslutningen Sekretariatet hadde fått til forslaget som ble lagt frem til avgjørelse i Representantskapet.

– Jeg føler meg overbevist om at vedtaket vil danne et grunnlag for oss å arbeide videre på som vil være til det beste for oss alle.

– Med dette takker jeg igjen for fremmøtet, ønsker vel hjem, og erklærer møtet for hevet.

NAVNELISTE

Følgende representanter møtte:

Norsk Forbund for Arbeidsledere og Tekniske Funksjonærer:
Åge Hansen Melø, Ottar Dahlen, Magnus Midtbø.

Norsk Arbeidsmandsforbund:

Arnfinn Nilsen, Reidun Johansen, Edmund Langnes, Jan Olav Ingvaldsen, Endre Øygarden, Jan Engebretsen.

Norsk Barnevernpedagogforbund:
Bjørn Christiansen.

Norges Offisersforbund (tidl. Norges Befalsforbund):
Johan S. Lohne.

Bekledningsarbeiderforbundet:

Anders Brevik, Anne Marie Larsen.

Norsk Bygningsindustriarbeiderforbund:

Kjell Martinsen, Kjell Røttereng, Knut Mansås, Willie Kristensen, Lars Eide, Ivar Johansen.

Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund:

Gunnar Andersen, Bjørn Sørensen, Helge Tystad, John Hedin, Johannes Henriksen, Oddvin Rødal.

Norsk Fengselstjenestemannsforbund:
Roar Øverbø.

Norsk Grafisk Forbund:

Per Thorkildsen, Finn Erik Thoresen, Sven-Hugo Johansson.

Handel og Kontor i Norge:

Kåre Hansen, Anne Lise Nilsen, Gunnar Skovdal, Jorun Kalberg, Brit Kvaale, Carl Chr. Thorsen, Lillian Karlsen.

Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet:
Solfrid Johansen, Svein Fjæstad.

Norsk Jernbaneforbund:

Torgim Elsrud, Kristen Bjøru, Berit Bilet.

Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund:

John Stene, Ove Engevik, Eirin Donstad, Ole Lysø, Karin Lisbeth Lillehovd, Arnold Langbråten, Juul Magne Melvold.

Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund:

Olav Støylen, Birger Blomkvist, Mary Hanssen, Per Wold, Terje Norevik, Sverre Rauø.

Norsk Kommuneforbund:

Marthe Kjær Andersen, Randulf A. Riderbo, Else Moe, Alberth Eidem, Leidulf Dahle, Marthe Stensen, Helge Vågen.

Norsk Lokomotivmannsforbund:

Gunnar Tønder.

Norsk Musikerforbund:

Tore Nordvik.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund:

Rolf Frøysland, Leif Lund, Nils-Rune Nesbakk, Odd Hansen, Solveig Fjeld Hansen.

Norsk Olje- og Petrokjemisk Fagforbund:

Herman Lund.

Norsk Papirindustriarbeiderforbund:

Arne Marthinsen, Jan A. Jørgensen.

Postfolkenes Fellesforbund:

(Består av Den norske Postorganisasjon og Norsk Postforbund)

Jan Inge Kvistnes, NP, Thorsten Smalberget, NP, Kjellaug Kristiansen Jota, DNP, Arild Øynes, DNP.

Norsk Sjømannsforbund:

Edvin Ramsvik, Willy Syversen, Peder Bruun, Thor Lie.

Norsk Skog- og Landarbeiderforbund:

Einar Engseth.

Skolenes Landsforbund:

Sverre Worum.

Norsk Sosionomforbund:

Arne Grønningsæter.

Telefolkenes Fellesforbund:
(Består av Norsk Tele Tjeneste Forbund og Den norske Teleorg.)
Heidi Kvernevik, NTTF, Olav Solheim, NTTF, Viggo Bj. Kristiansen (DNT)

Norsk Tjenestemannslag:
Aud Watnebryn, Jan Werner Hansen, Klaus Halvorsen, Johan Alnes, Eli Gripne, Tor Hultmann, Sigrun Mæland.

Norsk Transportarbeiderforbund:
Odd Bach, Leif Erstad, Jann O. Johansen.

Norsk Treindustriarbeiderforbund:
Anton Solheim.

Norsk Vernepleierforbund:
Jarand Inge Sødal.

FYLKENES REPRESENTANTER:

Østfold fylke:
Jardar Hendricksen.

Oslo Fylke:
Annar Lille-Mæhlum.

Akershus Fylkes:
Ragnhild Gløtheim.

Oppland Fylke:
Per M. Kyseth

Buskerud fylke:
Per Aakvik.

Vestfold Fylke:
Kjeld Pedersen.

Telemark Fylke:
Karin Haugane.

Aust-Agder Fylke:
Kai Anonsen.

Vest-Agder Fylke:
Magne Raamundsen.

Rogaland Fylke:
Johannes Fosse.

Hordaland Fylke:
Arnulf Ingvaldsen.

Sogn og Fjordane Fylke:
Kristoffer Skjolden.

Møre og Romsdal:
Aslaug Rindarøy.

Sør-Trøndelag Fylke:
Kåre Rasmussen.

Nord-Trøndelag Fylke:
Gudrun Viken.

Nordland Fylke:
Alvin Martinsen.

Troms Fylke:
Jorunn Eriksen.

Finnmark Fylke:
Stein Larsen.

Sekretariatet:

Leif Haraldseth, Svein-Erik Oxholm, Liv Buck, Finn Nilsen, Sidsel Bauck, Lars Skytøen, Arthur Svensson, Liv Nilsson, Einar Hysvær, Henrik Aasarød, Dagfinn Habberstad, Walter Kolstad.

Vararepresentanter til Sekretariatet:

Ole Knapp, Yngve Hågensen, Jan Kr. Balstad, Esther Kostøl, Evy Boverud Pedersen, Roar Helgesen, Ove J. Ragnar, Erling Oen, Leif Thue, Rolf Hauge, Gunnar Grimnes, Arthur Bauge.

Statstjenestemannskartetlet:
Nils Totland.

Fagorganisasjonens Funksjonærgruppe:

Anne-Ragni Midtmoen.

Revisjonsutvalget:

Storm Lundberg, Rolf Kaldahl, Margot Kvalvik Sæter.

DISTRIKTSKONTORENE;

Østfold:

LOs Distriktskontor Sarpsborg:

Rolf-Thore Hildebrandt.

Oslo/Akershus:

LOs Distriktskontor Oslo - Akershus:

Øivind Hvattum.

Hedmark:

LOs Distriktskontor Hamar:

Gunnar Pettersen.

Oppland:

LOs Distriktskontor Gjøvik:

Åge V. Nordby.

Buskerud:

LOs Distriktskontor Drammen

Roar Løver.

Vestfold:

LOs Distriktskontor Tønsberg

Richard Trælnes.

Telemark:

LOs Distriktskontor Porsgrunn

Gerhard Lunde Larsen.

Aust-Agder:

LOs Distriktskontor Arendal

Arild Stokken.

Vest-Agder:

LOs Distriktskontor Kristiansand

Gudmund Gyberg.

Rogaland:

LOs Distriktskontor Stavanger

Erling Høiland.

Kårstø-anlegget:

Kåre Lunde.

Hordaland:

LOs Distriktskontor Bergen

Vigdis Ravnøy.

Mongstad/Sture-anlegget:

Kåre Karlsen.

Sogn og Fjordane:

LOs Distriktskontor Førde

John Bjarne Hjelmeland.

Møre og Romsdal:

LOs Distriktskontor Molde

Anne-Marie Grüner.

Sør-Trøndelag:

LOs Distriktskontor Trondheim

Kjell Flønes.

Nord-Trøndelag:

LOs Distriktskontor Steinkjer

Liv Thun.

Nordland:

LOs Distriktskontor Bodø

Hans Nordahl Jensen, Odd M. Bakkejord.

Troms:

LOs Distriktskontor Tromsø

Svein Rasmussen.

Finnmark:

LOs Distriktskontor Kirkenes

Leif Laurila.

LOs Administrasjon:

Gunnar Andersen, Tor Harald Berg, Juul Bjerke, Ingeborg M. Borgerud, Per Brannsten, Artur Bruflat, Jorun Christensen, Knut Endreson, Arne Furubråten, Rune Gerhardsen, Adelheid Gulbrandsen, Øystein Gulbrandsen, Steinar Halvorsen, Gunnar Jan Hansen, Harry O. Hansen, Tonje Houg, Knut Hongrø, Lasse Jahn- sen, Arnold Johannessen, Marianne Gran Juriks, Bjørn Kolby, Egil Folke Moe, Aase Morin, Kåre Myrvold, Magne Nedregård, Knut Nilsen, Erik Orskaug, Thorstein Pedersen, Oddvar Saltnes, Kaare Sandegren, Carl Sandstad, Haakon Skaug, Jan B.M. Strømme, Kai Aagard.

LO-skolen:

Jakob Grava.

Samarbeidskomiteen DNA/LO:

Thorbjørn Jagland.

Spesielt innbudte:

Tor Aspengren, Harriet Andreassen.

Referent:

Berit Henriksen.

Buskerud:

LOs Distriktskontor Drammen

Roar Løver.

Vestfold:

LOs Distriktskontor Tønsberg

Richard Trælnes.

Telemark:

LOs Distriktskontor Porsgrunn

Gerhard Lunde Larsen.

Aust-Agder:

LOs Distriktskontor Arendal

Arild Stokken.

Vest-Agder:

LOs Distriktskontor Kristiansand

Gudmund Gygbygd.

